

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Dženisa Selimagić

TEŽAVE PRISELJENSKIH OTROK V SLOVENIJI

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Študijski program: Socialno delo z
mladimi

Ljubljana 2020

Zahvala

Zahvalila bi se svoji družini za vso podporo in motivacijo, ki sem jo od njih prejela v času pisanja svoje diplomske naloge.

Zahvala gre prav tako mentorju doc.dr. Sreču Dragošu za vse nasvete, popravke in spodbude pri pisanju naloge.

Nenazadnje bi se rada zahvalila tudi vsem intervjuvancem in intervjuvankam.

Povzetek

S to diplomsko nalogo se skuša s pomočjo analize devetih intervjujev odgovoriti na nekatera vprašanja, povezana z težavami priseljenkih otrok v Sloveniji.

Glavna raziskovalna vprašanja se nanašajo na to kakšne težave in dobre izkušnje so imeli v šoli, v družbi in v soseski, s kom preživljajo svoj prosti čas, na kakšen način preživljajo svoj prosti čas, na kakšen način so povezani s svojo domačo družbo, na kakšen način pa s družbo v kateroj sedaj živijo.

Rezultati analize kažejo da so največje težave nepoznavanje jezika, iz česar izhajajo druge težave kot so težave v komunikaciji, težave v učenju in poslušanju pouka in slabe ocene. Poleg tega negativne izkušnje v obliki predsodkov, stereotipov, vžaljivih in grdih besed, diskriminacije in nesprejemanja je večina intervjuiranih doživela v šoli, v družbi, v soseski. Na drugi strani so tudi doživeli pozitivne izkušnje v obliki pomoči in podpore drugih ljudi. Negativne izkušnje so bile večinom prisotne v družbi, službi in določenih institucijah, pozitivne pa večinoma v šoli in soseski. Raziskava še ugotavlja kaj so intervjuvanci vse obdržali in kakšna je povezava z njihovo domačo družbo, ter kaj so vse prevzeli in kako so se navadli v družbi v kateroj živijo.

Pomembno je omeniti da so obstajale določene razlike med tistimi, ki so rojeni v Sloveniji ali so pa tukaj od otroštva in tistimi, ki so se kasneje prišli. Razlike so bile v tem da tisti, ki so več časa v Sloveniji so se seveda več navadili in so manj izpostavljeni predsodkom.

Ključne besede: priseljenci, migracije, etnične skupine, mladi, subkultura, predsodki, stereotipi, diskriminacija, antidiskriminatorna praksa, etnično občutljivo socialno delo, medkulturno socialno delo.

Abstract

This thesis will try, through analysis of 9 interviews, to answer some of questions about some of immigrant children in Slovenia. Mostly the questions will focus on the way children were treated in school, at home or in the neighborhood, who do they spend time with, what do they do in their spare time, how are they connected with their family and neighbours, and how they live with them nowadays.

The results of the analysis were mostly difficulties of understanding the language, difficulties of communication, difficulties while learning and understanding the lessons and poor grades. Next to that there were bad experiences with prejudice, stereotypes, offensive and other bad words. Many of them were discriminated and were not accepted in the schools by other students, were not accepted in the society, in the neighborhood. On the other hand there were also people who were supported and helped by other people. Bad experiences were mostly when they were in company of other people, at certain institutions, positive experiences mostly at schools or in the neighborhood. Researches are still trying to find out about their connections with their domestic society, what did they adopt from this society and how did they adapt to the current society they live in.

It is important to mention that there were some differences between those who were born in Slovenia and those who immigrated later on. The difference was that, those who are longer in Slovenia have ofcourse adopted better and are less prone to prejudice.

Keywords: immigrants, migrations, ethnic groups, youth, subculture, prejudices, stereotypes, discrimination, anti - discrimination practice, ethnically sensitive social work, intercultural social work.

KAZALO

UVOD.....	1
1. TEORETIČNI DEL.....	2
1.1. OPREDELITEV POJMOV.....	2
1.1.1. NAROD/NACIJA.....	2
1.1.2. ETNIČNE SKUPINE.....	2
1.1.3. ETNIČNOST IN ETNIJA.....	3
1.1.4. NACIONALIZEM IN ETNONACIONALIZEM.....	3
1.1.5. ETNOCENTRIZEM.....	4
1.1.6. TUJCI IN TUJOST.....	4
1.2. MIGRACIJE.....	5
1.2.1. MIGRACIJE V SLOVENIJI.....	6
1.3. ASIMILACIJA.....	8
1.3.1. SLOVENSKI JEZIK PRI PRISELJENCIH.....	8
1.3.2. PREDSDODKI, STEREOTIPI IN DISKRIMINACIJA.....	9
1.4. PRISELJENCI PRVE IN DRUGE GENERACIJE.....	11
1.4.1. PRISELJENCI PRVE GENERACIJE.....	11
1.4.2. PRISELJENCI DRUGE GENERACIJE.....	11
1.5. KULTURA IN SUBKULTURA.....	11
1.5.1. SUBKULTURA ČEFURJEV.....	12
1.6. SKUPINE MLADIH.....	12
1.6.1. VRSTNIŠKE SKUPINE.....	12
1.6.2. NEFORMALNE SKUPINE MLADIH.....	13
1.7. SOCIALNO DELO.....	14
1.7.1. Antirasistično in etnično-občutljivo socialno delo.....	14
1.7.2. MEDKULTURNO SOCIALNO DELO.....	15
1.7.3. POMEN SUBKULTUR ZA SOCIALNO DELO.....	16
2. PROBLEM.....	17
3. METODOLOGIJA.....	18
3.1. Vrsta raziskave.....	18
3.2. Merski instrument in viri podatkov.....	18
3.3. Populacija in vzorec.....	18
3.4. Zbiranje podatkov.....	18
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....	19
3.5. ČASOVNO-TERMINSKI NAČRT.....	19
4. REZULTATI.....	20
5. SKLEPI.....	25

6. PREDLOGI.....	26
7. LITERATURA IN VIRI.....	27
PRILOGE.....	29
PRILOGA 2: VPRAŠANJA	51

UVOD

Priseljenci že dolgo niso redkost v slovenski družbi. Migracije iz drugih držav nekdanje Jugoslavije v Slovenijo so se začele že 60ih letih prejšnjega stoletja. Ne glede na to dolgo zgodovino so priseljenci še vedno izpostavljeni številnim predsodki in stereotipi, ter različnimi oblikami diskriminacije. Največ so priseljenci izpostavljeni predsodkom in diskriminaciji zato ker ne poznajo dobro slovenskega jezika, slabše so izobraženi, opravljajo manj plačana dela ali pa enostavno ker niso »pravi« Slovinci. Tudi tisti, ki so rojeni v Sloveniji, imajo slovensko državljanstvo in odično govorijo slovenski jezik so izpostavljeni predsodkom in diskriminaciji samo zaradi svojih korenin.

Namen raziskave je odkriti s kakšnimi se vse težavami srečujejo mladi priseljenci, ter na ta način poskušati omenjene težave zmanjšati za vse naslednje generacije priseljencev. Namen je tudi ponuditi stroki socilnega dela spodbudo za sodelovanje z mladimi priseljenci, ki se srečujejo s številnimi težavami. Mislim da socilani delavci potrebujejo spodbudo na to sodelovanje ker se na fakulteti veliko ne srečujemo s problematiko priseljencev. Tudi se ne pozna njihovo kulturno ozadje, okoliščine v katerimi so odraščali in v katerimi zdaj živijo. Vse to je tudi izziv za socilane delavce.

Ne nazadnje je ta raziskava dokaz, da lahko mladi priseljenci ne glede na številne izzive in težave s katerima se srečujejo, uspejo narediti dobro šolo, navaditi se na novo okolje, jezik, ljudi, družbo in hkrati s tem obdržati določene stvari, ki jih povezujejo s njihovimi koreninami.

1. TEORETIČNI DEL

1.1. OPREDELITEV POJMOV

1.1.1. NAROD/NACIJA

»Pojem naroda – nacije (nation) izhaja iz latinskega preteklega deležnika glagola nasci (roditi se) oziroma samostalnikom nationen, ki je pomenil vrsto ali raso. Sodobne nacije oziroma narodi se še vedno največkrat s pomočjo mitov sklicujejo vsaj na skupni izvor (na primer Nemci, Francozi ali Slovenci), seveda pa se imajo za nacijo tudi Američani, ki se na skupni izvor sploh ne morejo sklicevati. To vsekakor zahteva mnogo bolj reflektirano in kritično uporabo pojma naroda oziroma nacije, kajti ni vseeno, ali se pojem uporablja v primeru bolj ali manj etnično homogene nacionalne države (takih je na našem planetu manj kot 10 %), mnogonacionalne države ali naseljske (imigrantske) države.« (Rizman, 1991: 16)

»Niti pripadniki najmanjšega naroda namreč ne spoznajo vseh svojih članov, ne srečajo vseh, niti ne slišijo zanje – in vendar vsak izmed njih v mislih nosi predstavo o povezanosti v skupnosti.« (Praprotnik, 1999: 62)

Obstoj narodov je konceptualizacija sveta, ki smo ga ustvarili. Splošna merila za določevanje naroda so jezik, kultura, religija, zgodovina in teritorij. Pogoj za obstoj naroda je večje število ljudi v skupnosti, ki sebe zamišlja kot narod in so zavezani določenim skupnim vrednotam.

1.1.2. ETNIČNE SKUPINE

»Nekaj podobnega velja tudi za etnične skupine; kolikor verjamemo v skupno etnično preteklost in predstavlja ta vodilo našega sedanjega delovanja, potem se nagibamo k temu, da cenimo pripadnike lastne etnične skupine bolj od tujih (etnocentrizem), kar nas v skrajni instanci vodi v sovraštvo do tujih etničnih skupin (nacionalizem oziroma šovinizem).« (Moore, 1995: 158)

Max Weber (v Rizman, 1991: 18.) etnične skupine ni ločil od naroda, temveč je menil, da jo je mogoče spraviti v eno samo definicijo, pod pogojem, da se zavedamo, da občutek etnične solidarnosti sam po sebi še ne naredi naroda (nacije). Preden je mogoče govoriti o narodu, je pomemben pojav zavesti o etnični solidarnosti. Nadalje opiše etnične skupine v pomenu potencialnih narodov, ki v etničnem oziru dobro vedo, kaj niso, in šele nato, ko se zavedo, kaj so, postanejo narod. Potemtakem je narod samozavestna etnična skupina oziroma je etnična skupina kot taka spoznana po drugih (od zunaj), narod pa se spozna kot tak sam.

1.1.3. ETNIČNOST IN ETNIJA

»Etničnost pomeni skupno potomstvo, ki je ali resnično ali domnevno, toda tudi v drugem primeru mora mit potrditi vrsta generacij, ki imajo skupno zgodovinsko izkustvo.« (Rizman, 1991: 81)

Na prvi pogled se mogoče zdi da sta si pojem narod in pojem etnija zelo podobna. Vendar pa je potrebno ta dva pojma razlikovati. Pojem etnije sem razumela kot potencialni narod, pri katerem ni nujno da pride do procesa narodnega izoblikovanja. Se pravi, narod je že izoblikovana skupina, pri etniji pa ni nujno da bo prišlo do tega izoblikovanja.

»Najpogostejši kriteriji etničnega razlikovanja so jezik, religija, zgodovinski spomini in zgodovinski miti. Prav tako se etnije medsebojno razlikujejo tudi v stopnji stratifikacije. Bolj kot je etnija "razvita", manj je homogena, povečuje se razdrobljenost na drugačne skupinske identitete, ki sekajo etnično.« (Južnič, 1993: 270)

Pri opravljanju intervjujev in tudi v vsakdanjem življenju sem opazila da so priseljenci najbolj ohranili svoj jezik. Po eni strani je to zelo dobro ker na ta način ohranjajo svojo etnijo in spomin na svoje korenine. Po drugi strani je potrebno biti pozoren na pripadnike drugih narodov, ki se mogoče počutijo izključeni ali ločeni. Pri pogovoru bi se recimo tudi oni vključili, ampak zaradi jezika jim je to onemogočeno.

Avorice ene diplomske naloge na naši fakulteti pravita »Pri opravljanju intervjujev sva opazili, da so potomci priseljencev še vedno ohranjali jezik svojih staršev, ki zajema predvsem družinski komunikacijski prostor. Medtem pa sem ga jaz, Irena, v mlajših letih, dojemala kot ločnico; tisto, ki me je ločila od priseljske mladine, saj nisem razumela jezika. V skupini, kjer so se pogovarjali v srbohrvaščini, sem se počutila nelagodno.« (Jontez in Meža, 2009: 12)

1.1.4. NACIONALIZEM IN ETNONACIONALIZEM

»Ideološko gibanje za doseganje in ohranjanje samostojnosti, enotnosti in identitete prebivalcev, ki po mnenju nekaterih njenih članov tvorijo dejanski ali potencialni "narod".« (Smith, 2005: 19)

»Nacionalizem oziroma etnonacionalizem lahko brez prehudega pomanjševanja opredelimo kot vztrajanje na važnosti identitete posebne kulturne skupine za temeljne politične zahteve in dejavnosti.« (Rizman, 1991: 30)

Etnonacionalizem lahko definiramo kot pojave in procese, ki so povezani z zahtevami etničnih skupin po priznanju etnične posebnosti, kulturni, gospodarski in politični samostojnosti, neodvisnosti ali v mnogoetnični državi z bojem po odcepitvi (Jontez in Meža, 2009: 15).

Kar se tiče nacionalizma in etnonacionalizma lahko najdemo veliko različnih definicij in razlag. Vendar pri vseh je skupno zanimanje za narod.

1.1.5. ETNOCENTRIZEM

»Etnocentrizem štejemo za posebno obliko sociocentrizma, tako pa poimenujemo izpostavljeno zavest in občutenje lastne skupnosti ali družbene skupine.« (Južnič, 1993: 272)

Z drugimi besedami, etnocentrizem je prepričanje o kulturni večvrednosti in superiornosti lastne etnične skupine. Rezultat tega je tudi negativen odnos do drugih narodov in manjšin.

1.1.6. TUJCI IN TUJOST

»2. člen Zakona o tujcih pravi, da je tujec vsakdo, ki nima državljanstva Republike Slovenije. Ne glede na državljanski status pa se je v širši javnosti in medijih uveljavil princip »mi – oni«, kjer »mi« predstavljajo »čistokrvne« Slovence, medtem ko so »oni« tujci, ki predstavljajo manjšine ne glede na njihovo slovensko državljanstvo ter rojstvo v Sloveniji – Srbi, Hrvati, Albanci, Muslimani itd. Kljub temu da so rojeni tukaj in imajo državljanstvo Republike Slovenije, so označeni kot tujci.« (Jontez in Meža 2009: 30)

»Tujec ne more biti nekdo, ki tu živi že leta, govori jezik in ima celo državljanstvo. Tujost se torej nanaša na barvo kože in ne na državljanski status.« (Leskošek v Meško, 2004: 465)

»Tujec si že zato, ker imaš napačen priimek, če tvoji dedki prihajajo z juga, če ješ čevapčiče ali jastoge, če poslušaš sevdalinke ali Azro. Včasih je dovolj že, če tvoj naglas pri slovenski besedi ni pravišnji, če ti ne dišijo pečenice s kislim zeljem, če imaš nekoliko poudarjen nos, če si previsok ali če je barva tvojih oči, las in kože nekoliko temnejša. V vsakem od teh primerov nimaš nobenih pravic, ker pač nisi "naš", tvoji babice in dedki, tvoja mama in oče pač niso uživali prave hrane in sončnih žarkov pod pravim kotom, niso sesali pravih prsi, iz katerih se cedi preverjena domačnost, klenost, skratka "našost".« (Kuzmanić, 1999: 11)

Sama sem večkrat imela podobne izkušnje, da ljudje recimo spremenijo svoj odnos ali pristop do tebe ko izvejo da si priseljensec. Na začetku so zelo prijazni in se lepo pogovarjajo, ko ugotovil da si tujec se njihov odnos spremeni. Pri meni je to recimo bilo zaradi tega ker so mi prebrali priimek na kartici v službi. Pa tudi parkrat se mi je zgodilo na avtobusnem postajaliču in v trgovini ko osebe slišijo napačno izgovorjeno besedo. Od drugih priseljencev sem poslušala podobne izkušnje. Pri enih so to bili samo čudni pogledi in sprememba pristopa do njih. Pri drugih pa tudi vžaljivi komentarji in grde besede.

1.2. MIGRACIJE

»Klinar (v Lukšič–Hacin, 1995: 49.–50.) pravi, da so migracije (selitve) fizično gibanje posameznikov ali skupin v geografskem prostoru, ki pripelje do relativno trajne spremembe kraja in bivanja. Pojem migracije vsebuje tako emigracijo kot imigracijo in zajema hkrati spreminjanje prostorskega in socialnega okolja. Te pa izzovejo pomembne družbene spremembe, kot so: spremembe družbenih odnosov, interakcijskih sistemov, družbenih skupin, institucij, norm, vrednot, kulture identitete itd., kar je povezano tudi z možnostmi vertikalne in horizontalne mobilnosti.«

Mednarodne migracije Klinar (v Lukšič–Hacin, 1995: 51.) opredeli kot:

- fizično gibanje v geografskem prostoru z relativno trajno spremembo bivališča, pri čemer pride pri mednarodnih migracijah do prestopanja državne meje. Eno leto bivanja v tujini predstavlja minimum, ko že lahko govorimo o mednarodnih migracijah;
- spremembo v interakcijskem sistemu (zamenjava socialnega sistema in kulture, pri čemer se porajajo novi odnosi, potrebe, vrednote, vprašanje nacionalne identitete, jezika...);
- odločitev o izselitvi je posledica hierarhično določenih vrednot pri posamezniku;
- na odločitev o izselitvi vpliva tudi geografska razdalja in socialna distanca;
- izpostaviti moramo tudi socialne dimenzije mednarodnih migracij, to je vprašanje interakcije med sloji. Ko postanejo migracije množične, se oblikuje vzorec kolektivnega obnašanja, pojavi se interakcija z imigrantsko družbo, interakcija med starimi in novimi imigranti
- pomembna elementa sta tudi socialni nadzor in kompenzacijske funkcije (vrednotenje migracij).

»Odprtje Jugoslavije na eni in Evrope na drugi strani povzroči obdobje organiziranih selitev (od 1965 do 1975), ki jih podpira tudi jugoslovanska država z upanjem na vlaganje zasluženega v tujini v matično državo po vrnitvi. Najprej so se ekonomski migranti izseljevali iz dveh bolj razvitih regij, Slovenije in Hrvaške. Okrog leta 1967 se je migracija s teh področij ustalila, novi tokovi v tujino so šli iz Vojvodine, ožje Srbije, po letu 1970 pa so sledile migracije iz Bosne, Makedonije, Črne gore. Emigracija s Kosova je nastopila pozneje. V razvitih delih bivše Jugoslavije se je odseljevanje ustalilo nekaj let pred zapiranjem evropskega tržišča delovne sile (1974). Odseljevanje iz Bosne in Makedonije v tujino pa je bilo s tem na nek način "umetno" posekano in ljudje so si iskali druge izselitvene cilje – tudi Slovenijo.« (Kobolt, 2002: 18–19)

Vzroki za migracije so lahko ekonomski, politični, vojaški, družinski. Na posameznikovo odločitev vplivajo različni dejavniki, ki se med seboj lahko prepletejo.

»Bauböck (1998: 19) pravi, da lahko z vidika političnih vzrokov migracije definiramo tudi kot »kapitalistično« potrebo po tuji delovni sili za opravljanje raznih del, ki jih domačini zavračajo.«

V Sloveniji se lahko opazi večje število priseljencev med določenimi poklici, ki jih domačini zavračajo, to so recimo čistilke in fizični delavci.

»Zaradi vojne ob razpadu nekdanje skupne države Jugoslavije smo na začetku devetdesetih let v novo državo Slovenijo sprejeli več beguncev. Takrat smo po ocenah Rdečega križa imeli v Sloveniji registriranih 45.000 beguncev iz BiH, ob tem pa še približno 25.000 neregistriranih beguncev, ki so živeli pri sorodnikih ali prijateljih. Torej je Slovenija imela okrog 70.000 beguncev (Utenkar 2015). Seveda se je tudi takrat v javnosti pojavljala bojazen pred to veliko številko imigrantov – 3,5 odstotka matičnega prebivalstva – a takratnim političnim elitam je uspelo strahove pomiriti. In imele so prav. Slovenija ni razpadla, zaradi sprejema in oskrbe beguncev pa se nobenemu družbenemu sloju ni poslabšal življenjski standard« (Dragoš, 2016: 123)

»Danes je situacija v Sloveniji povsem obrnjena. Beguncev pri nas skoraj da ni, precejšen del javnega mnenja pa je podlegel ksenofobiji, ki se je začela na pobudo političnih elit. Zdi se, da so izkušnje z relativno nekonfliktnim sprejemom beguncev z začetka devetdesetih let namerno zamolčane, da bi se pozabile. Kajti prav Slovenija ostaja v vsej EU tista država, ki ima najmanj beguncev na svojem ozemlju, in to tako v absolutnem kot relativnem številu, tj. glede na število matičnega prebivalstva. Slovenija se je zelo hitro obdala z bodečo žico (takoj za Madžarsko), hkrati pa ni nič manj nestrpna do beguncev kot preostala Evropa« (Dragoš, 2016: 124).

1.2.1. MIGRACIJE V SLOVENIJI

Prvi val migracij v Slovenijo se je zgodil v sredi 60ih let prejšnjega stoletja. Drugi, močnejši val migracij se je zgodil v drugi polovini 70ih let.

»Pred letom 1974 so bile imigracije v Slovenijo tipičen primer privlačevanja – pritegnitve. Priseljivanje je povzročilo pomanjkanje delovne sile v Sloveniji, saj je v tem obdobju veliko Slovencev emigriralo v tujino, pa tudi gospodarska rast je bila precejšnja (predvsem v primerjavi z ostalimi deli Jugoslavije). Za drugo obdobje priseljivanja v Slovenijo pa je značilno, da so se trgi delovne sile v zahodnoevropskih deželah zapirali, kar je pomenilo pritisk delovne sile iz nekaterih predelov skupne države v Slovenijo kot v tisti del skupne države, kjer je bilo delo relativno najlažje najti. Priseljivanje v obeh obdobjih je sodilo med notranje migracijske tokove.« (Kobolt, 2002: 21–22)

Zelo pomembno je omeniti da je od leta 1991 priseljevanje v Slovenijo bilo v znamenju velikega pritoka beguncev. Prvo iz Hrvaške, nato iz Bosne in Hercegovine in nazadnje s Kosova. Glavni vzrok za migracije v Slovenijo v tem času je bila vojna na področju omenjenih držav. Priseljenci so se med seboj razlikovali po formalnopravnem statusu, dovoljenju za bivanje, dostopu do dela in podobno.

Kobolt (2002: 25–26) pravi, da na prelomu tisočletja lahko v Sloveniji ločimo naslednje večje podskupine priseljenih, pri čemer je prva skupina največja:

1. skupina: Priseljenci iz drugih republik s pridobljenim slovenskim državljanstvom.
2. skupina: Priseljenci iz drugih republik s statusom tujca, vključno s tistimi, ki imajo status začasnega zatočišča (begunca).
3. skupina: Osebe, ki ilegalno bivajo v Sloveniji.
4. skupina: Dnevni pritoki (tranzitni migranti), ki skušajo preko Slovenije priti v Zahodno Evropo.

»V Ljubljani živi precejšen delež celotnega števila pripadnikov tako imenovanih "novih" manjšinskih skupnosti: 18 % populacije, ki se je v celotni Sloveniji ob popisu leta 2002 opredelila za pripadnost albanskemu narodu, dobrih 26 % vseh v Sloveniji živečih Bošnjakov, 33 % vseh v Sloveniji živečih Črnogorcev, Srbov in Jugoslovanov, 20 % Hrvatov in 30 % Bosancev.« (Kralj, 2006: 19.)

Glede stanovanjske nastanitve so priseljenci v slabšem položaju v primerjavi z domačim prebivalstvom. V posebj slabšem položaju med priseljenci so Bošnjaki, Bosanci, Muslimani in Albanci. To je največ zaradi njihovega socialno-ekonomskega položaja, katerega indikatorja sta tudi izobrazba in poklic, ki ga opravljajo.

»Na območju Ljubljane je večje prostorske koncentracije prebivalstva imigrantskega izvora mogoče locirati v delavskih predmestjih vzhodno od mestnega središča in v večjem delu južnega obrobja mesta (Fužine, Štepanjsko naselje, Nove Jarše, Rakova Jelša ...), kjer so cene oziroma najemnine zaradi lokacije in nižjega kakovostnega razreda stanovanj dostopnejše.« (Kralj, 2006: 26)

»Ozemlje, na katerem je v začetku devetdesetih let nastala samostojna država Slovenija, ni bilo nikoli etnično homogeno. Število etničnih manjšin, njihov obseg ter njihova realna gospodarska in politična moč so se v različnih zgodovinskih obdobjih spreminjali skladno s spreminjanjem političnih meja in suverenosti nad tem ozemljem. Zadnje spreminjanje državnih meja na začetku 90. let je na območju Slovenije pustilo kar »pestro« zbirko pripadnikov neslovenskih etničnih skupin. Razvrstiti jih je mogoče v dve skupini: na zgodovinske narodne manjšine (v ustavi je govor

o avtohtonih narodnih skupnostih brez posebne razlage pridevnika avtohton) in »nove« narodne skupnosti. V kategorijo zgodovinske narodne manjšine so vštete italijanska, madžarska in romska narodna skupnost. Med »nove« narodne skupnosti uvrščamo pripadnike narodov nekdanje skupne jugoslovanske države, ki so se v Slovenijo priseljevali v celotnem obdobju njenega obstoja, posebej intenzivno od sredine šestdesetih let prejšnjega stoletja dalje; predvsem zaradi ekonomskih razlogov.«(Komac, 2007: 8)

»Že prvo desetletje po osamosvojitvi se je Slovenija še bolj oddaljila od Zahodne Evrope ter se nekoliko približala najbolj nestrpnim postsocialističnim državam iz višegrajske skupine. Po meritvah mednarodne raziskave ESS (2015)³⁰ se slovensko javno mnenje izreka za zelo visoko (strogo) vrednotenje priselitvenih pogojev za tujce, saj je Slovenija po tem merilu skupaj s Poljsko v samem vrhu (med trinajstimi evropskimi državami, kjer so potekale meritve; gl. Hafner-Fink 2004); še ostrejšje pogoje priseljevanja izražajo le na Madžarskem« (Dragoš, 2016: 131).

1.3. ASIMILACIJA

»Imigranti in njihove skupnosti v dolgotrajnem procesu prevzamejo ravnanje, mišljenje, vrednotenje, skratka način življenja in kulturo imigrantske družbe. /.../ Prevzemanje tuje kulture povzroča, da imigranti izgubljajo svojo lastno kulturno obeležje in svojo etnično identiteto.« (Klinar, 1976: 141)

Pri intervjujih sem opazila dvosmerno asimilacijo, oziroma da so priseljenci s katerimi sem opravila intervjuje pod vplivom obeh kultur. Po eni strani so prevzeli določene stvari iz družbe v kateri živijo (vrednote, mišljenje, način življenja). Po drugi strani so pa obdržali nekatere stvari iz družbe iz katere prihajajo (vero, tradicijo, običaje).

1.3.1. SLOVENSKI JEZIK PRI PRISELJENCIH

»Zgodovinarji in antropologi ugotavljajo, da se rase, jezik in kulture v svojih razporeditvah ne skladajo, da se njihova področja prekrivajo na najbolj presenetljive načine in da zgodovina vsakega izmed teh področji običajno ubere svojo posebno pot. Rase se prepletajo drugače kot jeziki, po drugi strani pa se jeziki lahko širijo daleč prek kraja, od koder izvirajo in zasedejo ozemlja novih ras in novih kulturnih prostorov.« (Sapir, 2003: 192.)

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Državni jezik ni nikjer z zakonom opredeljen. Noben zakon ne štiti ostalih jezikov. To so recimo jeziki, ki jih uporabljajo tisti, ki so se priselili iz ostalih delov SFRJ v Slovenijo. 61. člen ustave Republike Slovenije se jih neposredno dotika: »Vsakdo ima

pravico, da svobodno izraža pripadnost svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.«

Po tem členu Ustave je dovoljno priseljencem da uporabljajo svoj jezik. Ne glede na to so še vedno prisotni predsodki, vžaljivi komentarji in čudni pogledi ko se sliši da priseljenci govorijo v svojem jeziku. Kako bi se temu izognili, veliko jih na javnih mestih ne govori v svojem maternem jeziku. Rajše uporabljajo angleščino ali pa slovenščino (vsaj tiste besede, ki so jih se naučili). Na ta način se pojavi vmesni jezik, ki je mešavina dva jezika. V tem primeru sovenščine in materneg jezika.

»Poznamo pa tudi vmesni jezik, to je tisti, ki nastane v procesu učenja tujega jezika s prenosom jezikovnih prvin iz maternega v tuj jezik. Raba dveh ali več jezikov ponavadi privede do jezikovne interference (prelivanje besed iz jezika v jezik) različnih tipov, največ pa takrat, ko govorce ne obvladajo dovolj tistih jezikovnih prvin, ki so pri drugem drugačne kot pri prvem.« (Požgaj Hadži, 1995: 37)

»Kar 94 odstotkov vseh vprašanih meni, da je znanje slovenskega jezika dokaj pomembno ali zelo pomembno za vključevanje posameznikov v slovensko družbo, da (sploh) ni pomembno, meni le en odstotek vprašanih. Razlike med etničnimi skupnostmi so majhne. Kar 97 odstotkov Srbov pripisuje znanju slovenskega jezika takšen pomen, sledijo Hrvati (96 odstotkov), Slovenci (95 odstotkov) in etnično neopredeljeni anketiranci (95 odstotkov). Muslimani (93 odstotkov) in Bošnjaki (88 odstotkov)« (Komac, 2007: 312).

1.3.2. PREDSDOKI, STEREOTIPI IN DISKRIMINACIJA

»V socialni psihologiji predsodek običajno definiramo kot vrsto stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, a jih spremljajo intenzivne emocije in so odporne na spremembe. V tem smislu so lahko predsodki pozitivni ali negativni.« (Ule, 1992: 120)

Mogoče smo priče različnih oblik predsodkov v družbi v kateri živimo, ampak se tega sploh ne zavedamo. Predsodki se lahko izražajo na različne načine. Lahko se začnejo z različnimi šalami in vici, ki govorijo o priseljencih in se potem stopnjujejo v večje predsodke. To so lahko izogibanje, diskriminacija, nasilje in podobno.

»Etnični stereotipi so poenostavljene in neutemeljene sodbe o narodih ali nacionalnih skupinah oziroma pripadnikih teh skupin. Nastanejo z generalizacijo nekih značilnosti in lastnosti, ki so lahko deloma celo točne, na cel narod ali skupine.« (Ule, 1992: 122)

Vsakodnevno poslušamo pogovore, ki so polni takih stereotipov, na primer: len kot Črnogorec, vsi Bosanci smrdijo, vsi Romi kradejo...

Zakoreninjenost ter moč predsodkov in stereotipov do pripadnikov bivše Jugoslavije je opisala Silva Mežnarić (1986). »Slovenija ima dolgo tradicijo latentnega sovraštva do prebivalcev bivše Jugoslavije, zlasti do ekonomskih emigrantov, ki so prišli v Slovenijo iz Bosne in Hercegovine. To sovraštvo se sicer ni javno izražalo, kar pa še ne pomeni, da ga ni bilo. Kreiran je bil močan stereotip, ki se je v zadnjih letih samo perpetuiral in se danes kaže kot razcep razlik med »civilizirano, kulturno majhno, evropsko, homogeno in pridno« Slovenijo ter »neciviliziranim, divjim, nedelavnim, neevropskim, krvoločnim ... Balkanom«.

»Diskriminacija je posebno obnašanje do oseb, oziroma različna obravnava oseb zaradi njihovih posebnosti, ki so označene kot drugačne, in zaradi njihove pripadnosti "zaznamovanim" skupinam.« (Ule, 1994: 184)

Diskriminacija je lahko neposredna in posredna. Neposredna diskriminacija bi bila to da se otroci priseljenci in otroci slovenskega porekla ne ocenjujejo na enak način. Posredna diskriminacija bi bila to da so ljudje v slabšem položaju zaradi tega ker so pripadniki druge rase, druge vere, druge kulture.

Stančič (2004) v svoji knjigi tudi govori v problematiki identitete, ki so posamezniki imeli, ko pridejo v novo okolje: V Slovenijo so me starši pripeljali ko sem imela leto dni. Takrat sploh še nisem vedela, da sem Bosanka. Tega sem se zares zavedala v osnovni šoli. Pravzaprav nisem imela večjih težav, s starši sem doma govorila bosansko, v šoli in pred blokom pa slovensko. A vseeno se spominjam trenutkov, ki so mi dajali občutek, da nisem od tukaj, da sem prišlek, predvsem pa se spominjam manjvrednostnega izraza „Bosanc“. Sošolca, ki je napol sedel, napol ležal na stolu, je učiteljica opozorila "Poravnaj se, sediš kot kakšen Bosanec".

Problematiko identitete sem tudi jaz opazila pri svojih intervjuvanci. Mislim da je ona več izražena pri tistih osebah, ki so rojene v Sloveniji ali so se kot otroci preselili kot pri tistih, ki so se preselili kot odrasle osebe. Tudi je opazna ta uporaba oba jezika na način da se doma pogovarjajo v maternem jeziku, v šoli in na javnih mestih v slovenščini.

»Recimo, jest sem bla, v srednji šoli, ... moj uspeh v šoli recimo, jest sem bla dobra, vedno sem bila dobra, s trojko sem končevala. In recimo, meni je svetovalka svetovala, da naj grem na kmetijsko. Nekemu Mihatu, ki pa je bil tako isto kot jest dober, pa je rekla recimo, da naj gre na neko zdravstveno. Sej jest ne vem, če ona mogoče ni mislila tako, ampak enostavno včasih se vprašaš, kaj pa, če je ona meni rekla, da naj grem jaz na kmetijski zato, ker sem bila jest Dina. Oziroma Karić.« (Alibabić, 2019: 23)

1.4. PRISELJENCI PRVE IN DRUGE GENERACIJE

1.4.1. PRISELJENCI PRVE GENERACIJE

»Za prvo generacijo velja, da z migracijo izboljša življenjske pogoje, njeni interakcijski vzorci ostajajo večinoma povezani z lastno etnično skupnostjo, stiki z večino pa so omejeni na področje dela. Prav zato prva generacija migrantov pogosto ostaja na ravni gostujočih delavcev. (Dekleva in Razpotnik 2002: 40)

To so recimo bile tudi migracije v Slovenijo 70ih let prejšnjega stoletja. Pri teh migracijah so v Slovenijo prišli priseljenci iz drugih republik Jugoslavije. Vzrok njihovega prihoda je bila zaposlitev oziroma želeli so izboljšati način svojega življenja.

1.4.2. PRISELJENCI DRUGE GENERACIJE

»Pripadniki druge generacije izseljencev niso več izseljenci, ampak njihovi potomci, rojeni v "novem", za njih domačem kulturnem in družbenem okolju, v katerem so bili socializirani. Vendar pa socializacija poteka v specifičnih okoliščinah, ki se po državah močno razlikujejo glede na prevladujoč odnos do drugačnosti in glede na položaj posamezne izseljenske skupnosti.« (Lukšič–Hacin 1995: 130)

Pri priseljencih druge generacije je zelo pomembno to ali so rojeni v imigrantski družbi, ali pa v emigrantski družbi in so se potem skupaj s staršem preselili. Poleg tega pa je pomembno še to kakšne stike imajo s svojo emigrantsko družbo. Zaradi tega ker vse to vpliva na njihov odnos do družbe v kateri živijo in družbe iz katere prihajajo.

1.5. KULTURA IN SUBKULTURA

»Nemški filozof Herder je za kulturo zapisal: »nič ni bolj nedoločenega kot ta beseda, in nič bolj zavajajočega kot njena uporaba, ki bi veljala za vse narode in vsa obdobja.« (Vidmar, 2004: 3)

Če omenimo le tri definicije, sociološko, antropološko in kulturološko, tedaj prva pravi:

»Kultura so (1) ideje, vednost (pravilna, napačna, nepreverjena verjetja) in recepti za delanje stvari, (2) človeško proizvedena orodja (kot so lopate, šivalni stroji, računalniki) in (3) produkti družbene akcije, ki imajo lahko vpliv na prihodnji potek družbenega življenja (na primer jabolčna pita, televizor, avtocesta)«; po drugi je kultura »zgodovinsko prenesen sistem pomenov, utelešenih v

simbolnih oblikah, s pomočjo katerih ljudje posredujejo, razširjajo in razvijajo vednost in odnos do življenja«; tretja kultura opredeli kot »oblegan, neenakomeren in relacijski proces«. (Vidmar, 2004: 3.)

Iz tega vidimo da je pojem kulture zelo široken, kompleksen in se upravlja v različnih vedah.

1.5.1. SUBKULTURA ČEFURJEV

Na začetku je potrebno opredeliti izraz "čefur", ker je pomenov več, ponavadi pa se uporablja kot slabšalni izraz za priseljence iz republik bivše Jugoslavije. Marko Snoj izraz "čefur" v Slovenskem etimološkem slovarju opredeli takole: »Čefur –ja, 'priseljenc iz južnih republik nekdanje Jugoslavije (20. stol.), pisano tudi čifur, čufur, čefurka, čifurka, čufurka, čefurski, čifurski, čufurski, vse slabšalno. Verjetno prevzeto iz hrv., srb. Čift, Čivut, 'Žid', kar je v večini govorov slabšalna oznaka pripadniku tega naroda. Slovensko – ur namesto izgovornega –ut se je po zgledu nemčur vzpostavilo zaradi slabšalnosti.«(Vojnović, 2008: 3.)

Izraz čefur v najširšem pomenu »označuje priseljence ali potomce priseljencev iz držav bivše Jugoslavije, ki imajo nizko izobrazbo, nizek življenjski standard, opravljajo težaška gradbeniška, čistilska ter ostala fizična in slabo plačana dela, hodi na poklicne šole ter živi – v dotičnem in najslabšem primeru – v Fužinah. V slovensko birokratsko in nacionalno tkivo je slabo asimiliran.« (Vojnović, 2008: 186).

1.6. SKUPINE MLADIH

1.6.1. VRSTNIŠKE SKUPINE

»Skupine mladostnikov so zelo pomembne tako po njihovem številu kot po glasnosti. Mladostniki v širši družbi nimajo posebnih pravic, imajo pa dolžnosti. Zdi se jim, da vse morajo, nič pa ne smejo. Zato poskušajo ob vsem nezadovoljstvu z druženjem v skupini s skupinsko identiteto najti svoj delež v družbi. Mladostnik ima celo vrsto nerazrešenih razvojnih nalog, negotovosti s seboj in s svojim osamosvajanjem. Teži k izgradnji samostojnosti, zato se mora posopoma ločiti od družine. To pa je težko. Pri tem potrebuje "odskočno desko", ki mu jo dajejo vrstniki. Svojo samopodobo začne graditi na tem, kar si o njem mislijo njegovo vrstniki. Sprejme zunanji videz skupine, ki ji pripada, način socialnega vedenja, žargon ...«(Lesar, 1998: 30)

Mladi zelo veliko časa preživljajo skupaj in oblikujejo različne vrstniške skupine. Te skupine so najpogosteje neformalne in se oblikujejo na podlagi podobnih interesov, npr. poslušajo podobno glasbo, ukvarjajo se s podobnim športom in podobno.

1.6.2. NEFORMALNE SKUPINE MLADIH

»Nabor vseh skupin, imenovanih neformalne skupine mladi ali neformalne skupine za zbiranje, je zelo raznolik. Najlažje bi bilo naštetih te skupine, a veliko težje je najti značilnosti, ki bi bile skupne vsem. Zdaj bom naštetih nekatere značilnosti, ki bi jih moral imeti idealen tip neformalne skupine mladi.«(Joksimović, 1998: 20)

»Prva značilnost teh skupin je, da so neformalne. Neformalne skupine je izumil ameriški psiholog E. Mejo, ko je v tridesetih letih prejšnjega stoletja preučeval odnose v industrijskih organizacijah in pod tistim je mislil samo tiste skupine, ki so se spontano oblikovale znotraj formalnih organizacij. Novejši, širši pomen zajema tudi skupine, ki obstajajo neodvisno, zunaj formalnih skupin. Naslednje merilo je relativna trajnost. Skupina ljudi z enakim interesom, ki se zberejo na zabavi ali na ulici, ni dovolj trajna, da bi izpolnila to merilo. Torej, predmet preučevanja bojo sorazmerno trajne vrstniške skupine, ki združujejo mlade s skupnimi interesi ali cilji, v katerih ni vzpostavljenega sistema pravil, stališč in vlog. Najboljši element za primerjavo in analizo je vsebina skupinske dejavnosti, torej interesi in cilji članov. Po tem kriteriju neformalne skupine razvrstimo v več kategorij.«(Joksimović, 1998:22)

Te značilnosti sem opazila pri neformalnih skupinah, ki so jih oblikovali otroci v dnevnem centru, kje sem opravljala prakso. To so bile skupine, ki so neodvisne od formalnih skupin, bile so relativno trajne in so jih povezovali skupni interesi.

»Prva kategorija so skupine, ki se oblikujejo glede na glasbene interese ali druge izdelke zabavne industrije. Za to skupino se uporablja skrajšano ime glasbene skupine. Naslednja skupina bi bila tista, ki je osredotočena na šport in športno navijanje. Takšne navijaške skupine imajo svoja imena, obstajajo skupna srečanja in dejavnosti, močno zavedanje pripadnosti in rivalstvo med skupinami. Tretja skupina so hobistične skupine v katerih se mladi združijo ne samo zaradi druženja, ampak bolj zaradi skupinskih dejavnosti, ki se nanašajo na neko skupno, običajno zelo specifično zanimanje članov. To so na primer skupine, ki združujejo lastnike video opreme, ljubitelje računalnikov, lastnike psov, radioamaterje. Nekateri skupine so bile oblikovane z namenom skupnega sodelovanja in ne druženja, vendar so se za razliko od prejšnjih skupin združile, da bi uresničile skupne ideje in dosegle družbeno pomembne cilje. Takšne skupine imenujemo družbena gibanja. Cilj naslednjih vrst skupin je duhovni razvoj posameznika. Te skupine iščejo prostor za nemoteno delovanje svojih članov. Poseben razred skupin duhovnega razvoja sestavljajo verske skupine, s specifičnimi sistemi prepričanj in vrednot.«(Joksimović, 1998: 48)

To njihovo povezovanje na podlagi istih interesov nam je bilo v pomoč v času ko se novi člani vključijo v dnevni center. Glede na to da so novi in nobenega ne poznajo jih je malo težje vključiti v skupino in dejavnosti, ki smo jih izvajali. V glavnem smo delali na način da iz pogovorov izvemo kakšna so njihova interesovanja, kaj jih to zanima in jih na podlagi tega povezovali z ostalimi. Na ta način bi jih boljše povezali med sabo, pa tudi bi novi člani postali bolj sproščeni in bi se z njimi lažje pogovarjali in sodelovali.

1.7. SOCIALNO DELO

1.7.1. Antirasistično in etnično-občutljivo socialno delo

»Priseljenski otroci oziroma mladostniki so torej na splošno socialno prikrajšana družbena skupina, zaradi pogostega slabšega socialno-ekonomskega statusa njihovih družin in zaradi razpetosti med dve kulturi ter s tem povezanih težav pri oblikovanju identitete« (Dekleva in Razpotnik, 2002: 28)

Mladi, s katerimi sem opravljala intervjuje so se večinom skupaj s starši preselili v Slovenijo. Par jih je samo takih, ki so v Sloveniji rojeni. Pri vseh sem opazila to razpetost med dvema kulturama. Razlika je v tem da eni na to gledajo kot na nekaj pozitivnega, ker poznajo dve kulture, dva načina življenja v različnih kulturah in podobno. Drugi na to gledajo kot na nekaj negativnega ker so prišli v povsem novo kulturo in so se vsega morali naučiti in se na vse navaditi.

»Socialno delo pri delu z mladostniki priseljenskih družin izhaja iz načel antidiskriminatorne prakse. Od nekdaj je močno vpleteno v problematiko socialne pravičnosti ter odpravljanja in zmanjševanja socialnih problemov. Za oblike zatiranja, kakor je rasizem, pa ni povsem jasno, ali sami po sebi so socialni problemi in ali socialno delo v praksi kaj prispeva k reševanju takih situacij ali jih ne morda še poslabša. Prav zaradi tega je pomembno razvijanje učinkovite antidiskriminatorne prakse v socialnem delu.« (Jontez in Meža, 2009: 127)

Pri socialnem delu z mladostniki priseljenski družin je zelo pomembno to da se ravnamo antidiskriminatorno. Za naše sodelovanje z njimi je pomembno tudi to da razumemo njihovo kulturo, okolje iz katerega prihajajo, okoliščine njihovega odraščanja in podobno. Spoznavanje takih stvari nam olajša delo z njimi. Ko sem opravljala prakso v dnevnemu centru za mlade, bilo je veliko otrok priseljencev. Opazila sem pri socialnih delavkah da se ravnajo antidiskriminatorno in da vse otroke obravnavajo na enak način. Poleg tega pa smo se vsi trudili izvedeti in razumeti čim več stvari glede njihovih korenin, kulture, okolja v katerem so odraščali. To nam je pomagal da jih lažje vključimo v skupino in da lažje sodelujemo z njimi.

Zornova (2003) navaja najpomembnejše teme antirasističnega socialnega dela:

- spoštovanje kulturnih razlik oziroma vrednostnih sistemov;
- znanje o tem, kako razizem prizadene manjšinske skupnosti in osebe brez državljanstva;
- prepoznavanje vsakdanjega odkritega in latentnega rasizma v delovanju institucij in na osebni ravni ter
- zavestna odločitev socialnih delavk za zagovarjanje pravic izključenih ljudi.

Socialni delavci so tisti, ki morajo imeti posebna znanja in veščine pri delu z uporabniki, ki imajo drugačno kulturno ozadje. Mislim da so posebna znanja in veščine posebj potrebni če gre za delo z otroci in mladimi, ki imajo drugačno kulturno ozadje. Ker je to skupina, ki je še bolj ranljiva in za katero je potreban poseban način dela.

1.7.2. MEDKULTURNO SOCIALNO DELO

»Slovensko socialno delo se mora premakniti od monokulturnih in etnocentričnih perspektiv v kulturno in etnično občutljive perspektive.« (Povodnik, 2007: 117)

Socialni delavci morajo imeti specifično znanje, veščine za delo z uporabniki z drugačnim kulturnim ozadjem, kar skupaj z uporabo tradicionalnih socialnodelavskih metod omogoča celosten pristop k reševanju problemov.

Povodnik (2007: 118–119) navaja pet področij, ki se jih vživljanje dotika:

1. Odnos spoštovanja – spoštovanje in upoštevanje tujega načina življenja, njihove tradicije ter priznavanje tradicije kot legitimne osnove delovanja in odpiranje prostora za spreminjanje škodljivih praks na neogrožujoč in nenasilen način.
2. Besedno sporazumevanje – pozornost na kulturne razlike v komunikaciji je izrednega pomena. Dokler strokovnjak še ne obvlada lokalnega jezika določene skupine, je nujno, da zagotovi prevajanje vsega, kar reče. Govoriti mora jasno, se izogibati žargonu, obsojajočemu jeziku ter sodbam in pridigam.
3. Strokovni prijem – vzpostavitev enakovrednega delovnega odnosa. Bistvena procesa pri tem sta zaupanje in soustvarjanje dobrih izidov. Strokovnjak se mora zavedati tudi svojih pomanjkljivosti ter zahtevnosti dela v tuji kulturi.
4. Uravnovešanje razmerij moči – dejansko količino moči, ki pripada posameznim partnerjem v posameznem procesu iskanja rešitev lahko strokovnjak do določene mere zavestno odreja. V idealnem primeru naj bi delitev moči dala strokovnjaku enako količino moči kot uporabniku.
5. Zavedanje lastnih predsodkov – načrtno ozaveščanje lastnih predsodkov je nujno, pri čemer

morava poudariti, da odklonilen odnos strokovnjaka v tuji kulturi ni nujno zavesten, pač pa je lahko skrit, nezaveden in posledica kulturne pogojenosti.

6. Kulturni nesporazumi močno vplivajo na učinkovitost socialnodelovnega procesa pri delu v tuji kulturi. Izhajajo iz zunanjih danosti in iz subjektivnih odzivov na te danosti, ki jih je mogoče zavestno usmerjati. Strokovnjaki lahko k večji učinkovitosti dela v tuji kulturi prispevajo s spoštljivim odnosom do drugačnega, ozaveščenim sporazumevanjem, uravnovešenjem razmerij moči, ozaveščanjem lastnih predsodkov in primernim strokovnim pristopom. Najustreznejši strokovni pristop vključuje vzpostavitev delovnega odnosa z uporabnikom in stalno preverjanje strokovnih izhodišč. Kulturna trenja lahko omejujejo tudi uporabniki zlasti z držo strpnosti, iskrenosti, samozavesti in kritičnosti, in organizacije, ki strokovnjake zaposlujejo, z usmeritvijo h kulturni občutljivosti, pazljivo izbiro osebja in prilagajanjem delovnih postopkov. Specifične veščine socialnega dela so izredno učinkovito orodje za premagovanje kulturnih ovir in bi jih zato morali vsaj v osnovi poznati medkulturni delavci vseh strok.

1.7.3. POMEN SUBKULTUR ZA SOCIALNO DELO

»Subkulture so zemljevid za kreiranje prehoda v odraslost. Mlad človek vstopi v določeno subkulturo, da se nauči orientacije in potovanja z drugimi ljudmi v določeni situaciji.«(Feixa, 2002)

Za socialnega delavca, ki dela z mladimi je zelo pomembno da pozna njihovo subkulturo ker bo na ta način lažje razumel njihov življenjski svet. S vsaj osnovnim znanjem o subkulturah, ki so prisotne na njihovem področju dela oziroma med mladimi bojo socialni delavci lažje vzpostavili sodelovanje z njimi. Hkrati pa bojo zmanjšali svoje predsodek do določene subkulture ali določene skupine, če takšni predsodki mogoče obstajajo.

»Izpostavili bi pojma subkultura "za sebe" ("by it self") in subkultura "po sebi" ("as it is"). Subkultura "za sebe" pomeni, da se pripadniki sami definirajo kot takšni, medtem ko subkultura "po sebi" pomeni, da jih za pripadnike določene subkulture opredelijo drugi. Pri slednji gre za našo interpretacijo oziroma interpretacijo socialnih delavcev, na primer ni nujno, da mladostnik z imidžem punkerja hodi po svetu z zavedanjem, kaj pomeni biti punker.«(Jontez in Meža, 2009: 146)

Geertz (1996: 92.) navaja psihoanalitika Heinza Kohuta, ki je za svoje specifične potrebe vpeljal pojme, ki so "blizu izkušnje", in pojme, ki so "daleč od izkušnje". "Blizu izkušnji" je grobo rečeno tisti pojem, ki ga subjekt uporabi za opredelitev tistega, kar sam ali ljudje okrog njega vidijo, čutijo, mislijo, si predstavljajo, in ki bi ga brez težav razumel, kadar bi ga podobno uporabljali drugi. "Daleč od izkušnje" pa je tisti pojem, ki ga strokovnjak oziroma socialni delavec uporablja za

izpolnitev znanstvenega, filozofskega ali praktičnega cilja.

To sem opazila pri svoji praksi, mladi imajo svoj pogled na svoj življenjski svet in ta pogled se mi je zdel kot pogled, ki je blizu izkušnje. Po drugi strani so socialne delavke imele drugačen pogled, ki bi ga lahko imenovali pogled od daleč.

2. PROBLEM

Za temo diplomske naloge sem si izbrala temo težave priseljenkih otrok v Sloveniji. Za to temo sem se odločila zaradi tega ker me osebno zelo zanima. Po drugi strani se mi zdi da so podobne teme zelo malo raziskovane in da o njih imamo zelo malo podatkov. Za populacijo mladih sem se odločila zaradi tega ker je to populacijo, ki jo najbolj poznam, lahko dobim veliko podatkov od njih, pa tudi me zanimajo njihove težave s katerim so se srečevali ali se še vedno srečujejo. S populacijo mladih priseljencev, ki hodijo v srednjo šolo sem se pogosto srečevala pri svoji praksi (CSD in dnevni centri za mlade). Poleg tega pa veliko jih osebno poznam in z veliko njih opravljam študentska dela. Tako da bom intervjuje opravila z srednjošolci, ki so priseljenci v Sloveniji in sem vse potrebne podatke dobila od njih.

Pri svoji raziskavi bi rada raziskovala določena vprašanja glede mladih priseljencev. Rada bi dobila vpogled v to kakšne stvari so vse doživeli, kakšne izkušnje so pridobili, kako se te izkušnje razlikujejo med sabo.

VPRAŠANJA, KI JIH BOM RAZISKOVALA SO:

- Kako in s kom preživljajo svoj prosti čas?
- Kakšne pozitivne in negativne izkušnje so doživeli v šoli zato ker so priseljenci?
- Kakšne pozitivne in negativne izkušnje so doživeli v družbi?
- Kakšen je odnos ljudi do njih, njihove kulture in družbe?
- Koliko je zastopljena uporaba slovenščine na eni strani in maternega jezika na drugi strani?
- Kakšne so prednosti in tudi pomanjkljivosti biti priseljenec v Slovenski družbi?
- Kaj so vse obdržali iz svoje družbe in kaj so to prevzeli iz nove družbe v katero živijo?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna (poizvedovalna). Kvalitativna, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi. Podatke do katerih sem želela priti ni bilo mogoče kvantitativno ovrednotiti. *V kvalitativnih raziskavah pa zberemo besedne opise, ki se nanašajo na raziskovalni pojav* (Mesec, 2009: 85).

Ekplorativne ali poizvedovalne raziskave so uvod v spoznavanje nekega področja problematike, prvi korak na neznanem področju. To so raziskave, katerih namen je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze (Mesec, 2009: 80)

3.2. Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument je bil delno strukturirani vprašalnik. Pri opravljanju intervjujev so mi bila v pomoč vnaprej pripravljena okvirna vprašanja. Če je bilo potrebno sem postavljala še dodatna vprašanja, ki so se razlikovala med intervjuvanci.

Z vprašalniki merimo tiste lastnosti, o katerih nosilec sam lahko da zanesljive informacije (Mesec, 2009: 121).

3.3. Populacija in vzorec

Populacijo raziskave sestavljajo priseljenci druge generacije, ki trenutno živijo v Sloveniji in tukaj obiskujejo ali so obiskovali srednjo šolo.

Vzorec bo neslučajnostni in priložnostni. Vse skupaj bo intervjuirano deset mladostnikov (devet iz Ljubljane in eno z Jesenic).

Z vzorčenjem zberemo podatke samo o določenem številu enot, ki jih na poseben način zberemo iz populacije. (Mesec, 2009:135).

3.4. Zbiranje podatkov

Zbiranje empiričnega gradiva je potekalo s spraševanjem. Z vsako osebo sem posebej opravila poglobljen intervju. Intervjuje sem opravila z prijatelji, sodelavci in znanci, potem pa s osebami na katere so me prijatelji napotili. Vsi intervjuvanci so priseljenci druge generacije in trenutno obiskujejo ali so obiskovali srednjo šolo v Sloveniji. Intervjuji so potekali od januarja do marca 2020 in so v povprečju trajali eno uro. Intervjuvance sem predhodno vprašali za dovoljenje za snemanje z diktafonom, pri čemer so privolili vsi. Osebni podatki intervjuvancev ostajajo anonimni. Za intervjuje smo se predhodno dogovorili, kraj in prostor intervjuja smo izbrali skupaj,

pri čemer smo bili pozorni na to, da ni motečih dejavnikov.

Intervju pomeni običajno neposredni pogovor iz oči v oči med spraševalcem in vprašancem, bodisi na osnovi vnaprej do podrobnosti pripravljenega strukturiranega vprašalnika, bodisi zgolj na osnovi vodila za intervju (Mesec, 2009: 205).

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Zbrane podatke sem analizirala po metodi kvalitativne analize. Osebne intervjuje, posnete z diktafonom, sem dobesedno prepisala da bi dobljene izjave obdržale svojo avtentičnost. Potem sem zapisala ključne kode, nato pa pod te kode sem uvrstila izjave oziroma enote kodiranja, ki so se na to temo nanašale. Vse kode z izjavami oziroma enotami kodiranja sem uvrstila v tabelo.

3.6. ČASOVNO-TERMINSKI NAČRT

Predhodna ali preliminarna faza (odločitev za temo naloge, pregled literature, posvetovanje z mentorjem) je potekala oktobra in novembra 2019. Faza načrtovanja (formulacija problema, opredelitev enot raziskovanja, načrt vzročenja, načrt statične obdelave, zbiranje podatkov) je potekala decembra 2019 in januarja 2020. Faza izvedbe (zbiranje, obdelava in analiza podatkov) je potekala februarja in marca 2020. Faza poročanja (poročanje o rezultati) bo potekalo septembra 2020.

OSNOVNI PODATKI	OSEBA S.S.			OSEBA D.S.			OSEBA N.V.		
	SPOL	MOŠKI	ŽENSKA	SPOL	MOŠKI	ŽENSKA	SPOL	MOŠKI	ŽENSKA
STADNOST	S.S.1	D.S.1	N.V.1						
ČAS BIVLANJA V DS	S.S.4	D.S.3	N.V.2						
DRŽAVA POREKLA	S.S.3	D.S.4	N.V.4						
ŠOLA	S.S.2	D.S.2	N.V.3						
PRIJATELJI	S.S.5	D.S.5	N.V.5						
PROSTI ČAS	NAČIN PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA			D.S.6.	N.V.6.				
ŠOLA	S KOM SE DRUŽIJO	S.S.6.	D.S.16.	N.V.13.					
	TEŽAVE	S.S.7.	D.S.8./D.S.9.	N.V.7.					
	POZITIVNE IZKUŠNJE	S.S.8.	D.S.7./D.S.10./D.S.17./D.S.18.	N.V.8./N.V.14					
DRUŽBA	TEŽAVE	/	D.S.11.	N.V.10.					
	POZITIVNE IZKUŠNJE	/	D.S.12./D.S.13.	N.V.9.					
	TEŽAVE	/	/	/					
SOSESKA	POZITIVNE IZKUŠNJE			D.S.14.	N.V.11.				
JEZIK	V ŠOLI-S.SOŠOLCI			/	/				
	Z DRUŽINO-S.PRIJATELJI			S.S.9.	D.S.19.	N.V.15.			
DRUŽINA	S KOM ŽIVJO			S.S.10.	D.S.20.	N.V.16.			
	STARŠI ZAPOSLENI			S.S.12.	/	N.V.17.			
	STARŠI BREZPOSELNI			S.S.11.	D.S.21.	N.V.18.			
ŽIVLJENJE V NOVI DRUŽBI	POZITIVNE STRANI			S.S.13.	D.S.23.	/			
	NEGATIVNE STRANI			/	D.S.22.	/			
ODNOS LJUDI DO KULTURE PRISELJENCEV	POZITIVEN ODNOS			/	D.S.15.	/			
	NEGATIVEN ODNOS			/	/	N.V.12.			
	POGOSTOST OBISKOV			S.S.14	D.S.25.	N.V.19.			
POVEZAVA MED PRISELJENCI IN DRŽAVO IZ KATERE PRIHAJAJO	RAZLOG OBISKOV			S.S.15/S.S.16.	D.S.24.	N.V.20.			
	STVARI OBRDŽANE IZ PREJŠNJE DRUŽBE			/	D.S.26.	N.V.21.			
PRIMERJAVNA MED RAZLIČNE DRUŽBE	STVARI PREVEZETE IZ NOVE DRUŽBE			S.S.17.	D.S.27.	/			
	KJER SO ČEZ PET LET			S.S.19.	D.S.29	N.V.22.			
PRIHODNOST	KAJ DELAJO ČEZ PET LET			S.S.18./S.S.20.	D.S.28.	/			

4. REZULTATI

OSEBA/AP	OSEBA/S.R.M.	OSEBA/L.R.	OSEBA/L.L.	OSEBA/A.V.	OSEBA/S.R.
OSEBA/AP	OSEBA/S.R.M.	OSEBA/L.R.	OSEBA/L.L.	OSEBA/A.V.	OSEBA/S.R.
ŽENSKA	ŽENSKA	ŽENSKA	ŽENSKA	MOŠKI	ŽENSKA
AP.1	SR.M.1	LR.1	LL.1	AV.3	SR.2
AP.2	SR.M.3	LR.2	LL.3	AV.2	SR.4
AP.3	SR.M.2	LR.4	LL.2	AV.1	SR.3
AP.4	SR.M.4	LR.3	LL.4	AV.4	SR.1
AP.5	SR.M.4	LR.5	LL.5	AV.5	SR.5
AP.6	SR.M.5	LR.6	LL.6	AV.6	SR.6
AP.11.	SR.M.12.	LR.12.	/	AV.12.	SR.14.
AP.7.	SR.M.6.	LR.7.	LL.7.	AV.7.	SR.7/S.R..15.
AP.8.	SR.M.7.	LR.8.	LL.8.	AV.8.	SR.8/S.R.12/S.R.16.
/	SR.M.8.	LR.9.	/	AV.9.	SR.9.
AP.9.	SR.M.9.	/	LL.9.	/	SR.10.
AP.10.	/	/	LL.10.	/	/
/	SR.M.10.	LR.10.	/	AV.10.	SR.11.
AP.13.	/	/	LL.13.	/	SR.18.
AP.12.	SR.M.13.	LR.13.	LL.12.	AV.13.	SR.17.
AP.14.	SR.M.14.	LR.14.	LL.14.	AV.14.	SR.19.
AP.15.	SR.M.15.	LR.15.	LL.15.	AV.15.	SR.20.
/	/	LR.16.	/	/	/
AP.16.	/	/	/	AV.16.	SR.22.
/	SR.M.16.	LR.17.	/	/	SR.21.
/	SR.M.11.	LR.11.	LL.11.	/	SR.13.
/	/	/	/	AV.11.	/
AP.17.	SR.M.17.	LR.18.	LL.16.	AV.17.	SR.23.
AP.18.	SR.M.18.	LR.19.	LL.17.	AV.18.	SR.24.
AP.19.	SR.M.19.	LR.20.	LL.18.	AV.19.	SR.25.
AP.20.	SR.M.20.	/	LL.19.	AV.20.	SR.26.
AP.21.	/	LR.21.	LL.20.	AV.22.	SR.28.
/	SR.M.21.	LR.22.	LL.21.	AV.21.	SR.27.

Osnovni podatki: V raziskavi je sodelovalo 9 oseb, od tega 7 ženskih in 2 moška. Vsi intervjuvanci obiskujejo ali so obiskovali srednjo šolo v Sloveniji (9 v Ljubljani in 1 na Jesenicah). Stari so med 16 in 29 let (9 jih trenutno obiskuje srednja šola, 1 je že končalo). Prihajao iz republik nekdanje Jugoslavije, večina iz Bosne in Hercegovine, potem pa iz Srbije, Makedonije in Kosova. Od vseh intervjuiranih ena oseba je rojena v Sloveniji, ena živi od zgodnjega otroštva, ostali so pa v Sloveniji med 1-4 let.

Prijatelji: Priseljenci se družijo med sabo, ampak tudi se družijo s Slovenci. Pri večini je tako da se v šoli več družijo s Slovenci (4 osebe so tako odgovorile) ali pa enako s Slovenci in tudi priseljenci (5 oseb je tako odgovorilo). V prostem času se več družijo priseljenci med sabo(vsi so tako odgovorili). Glede na njihove odgovore in razlage mislim da ne gre za to da so se slabo

povezali s mladimi, ki so domači. Ampak bolj za to da so si med sabo velika podpora in da si veliko pomagajo in se zaradi tega držijo skupaj. Tudi so mnenja da se najboljše razumejo med sabo, ker imajo podobne težave in izkušnje.

Prosti čas: Kot sem že omenila prosti čas preživljajo v glavnem med sabo, v krogu priseljencev. V tem času počnejo različne stvari kot so: pijača, kosilo, kino, ukvarjanje s športom, izlet, potovanje na morje, druženje doma, pogovor, sprehod, poslušanje glasbe in podobno. Iz tega je razvidno da mladi priseljenci preživljajo svoj prosti čas na podobne načine kot večina njihovih vrstnikov v Sloveniji ali pa v svetu.

Šola: Pri vprašanih, ki so povezani s šolo so vsi izpostavili težave, ki so jih imeli in tudi pozitivne izkušnje. Večina je kot največjo težavo izpostavila nepoznavanje jezika. Zaradi tega so bile težave v komunikaciji, težave pri poslušanju pouka in pri učenju. Kot posledica nepoznavanja jezika so se tudi pojavile želje da se vrnejo domov in da niso imeli motivacije iti v šolo in se učiti. Težave z jezikom niso imele samo 2 osebe, tista oseba, ki je rojena v Sloveniji in tista, ki je v Sloveniji od otroštva. Kot dobre izkušnje so skoro vsi izpostavili pomoč in podporo, ki so je imeli od strani sošolcev in profesorjev. V razredu so bili sprejeti in ni bilo nobenih predsodkov do njih. Ena izmed intervjuiranih je izpostavila da je imela težave s profesorji glede ocenjevanja in tudi so se sošolci pritoževali zato ker je ona imela status tujca in je to bila neka olajšava za njo.

Kot sem že omenila, po Ustavi RS vsakdo ima pravico da uporablja svoj jezik in svojo pisavo. Ampak sem iz intervjujev in tudi svojih osebnih izkušnji videla da si lahko zaradi tega diskriminiran in se najdeš na meti predsodkov, čeprav se s tem kršijo pravice priseljencev. Tako da mislim, da se večina zaradi teh predsodkov in diskriminacije izogiba uporabi svojega jezika, čeprav je to njihova pravica po sami Ustavi.

Družba: Nekateri so izpostavili to da so jih v družbi lepo sprejeli, ljudje je zanimalo kako so se znajdlji v novi družbi, pohvalili so jih za njihove dosežke. Tudi so v določenih institucijah doživeli pomoč zaposlenih če so imeli težave z jezikom. Po drugi strani so tudi doživeli negativne izkušnje kot so čudni pogledi od drugih ljudi, grdi in vžaljivi komentarji in besede samo zaradi tega ker so priseljenci. Take besede in komentarji so začeli v trenutku ko so ljudje opazili da so oni priseljenci, da slabo govorijo ali sploh ne govorijo slovensko, ko so jim videli primek in podobno. Osem oseb je izpostavilo to da so se neprijetne situacije začele najpogoste zaradi njihovega nepoznavanja jezika. Druge dve osebi sta izpostavile to da nimajo težave z jezikom in da so neprijetne situaciji več doživljali njihovi starši ker slabše govorijo slovensko. Oni pa so kakšno slabo izkušnjo doživeli v trenutku ko osebe izvedo da so priseljenci. Znalo se zgoditi da oseba ni več prijazna do njih če izve da so priseljenci.

Soseska: Skoro vsi so odgovorili da nimajo težave v soheski, da so s sosedi v zelo dobrimi odnosi, med sabo se družijo in pomagajo. Tudi skoro vsi živijo v krajih, ki so znani po velikem številu priseljencev (Fužine, Štepanjsko naselje, Nove Jarše, Rakova Jerša). Samo ena punca je izpostavila negativno izkušnjo s sosedi ker je imela občutek da imajo predsodke do nje in njene družine in da jim ni všeč ko slišijo da govorijo v svojem jeziku.

Jezik: Na začetku sem mislila da pri jeziku bodo odgovori različni. V smislu da tisti, ki so več časa v Sloveniji več uporabljajo slovenski jezik, tisti, ki so manj časa v Sloveniji manj uporabljajo slovenščino. Vsi intervjuvanci so izjavili da se v šoli in na drugih javnih mestih pogovarjajo v slovenščini. Tudi to počnejo s sošolci in prijatelji, ki so Slovenci. Doma s družino in s prijatelji priseljenci se pogovarjajo v maternem jeziku. Večina pa ima ta »problem« da meša jezike oziroma določene besede. Ko govorijo v slovenščini uporabljajo tudi besede iz svojega jezika ali pa obratno. Na ta način se pojavlja sleng.

Po drugi strani jezik je eden izmed kriterijev etničnega razlikovanja. Kot Južnič navaja » najpogostejši kriterij etničnega razlikovanja so jezik, religija, zgodovinski spomin in zgodovinski miti« (Južnič, 1993:270). Na podlagi jezika se delajo razlike in različni predsodki. Zaradi tega se jih največ odloča na to da svoj jezik ohranjajo v krogu svoje družine, a na drugih javnih mestih se pogovarjajo v slovenščini ali angleščini, kako bi se izognili ratlikovanju, predsodkom in diskriminaciji.

Družina: Polovica intervjuiranih živi z družino (mama, oče, brat/sestra), druga polovica pa z enim članom družine (samo s mamom, samo s sestrom) ostali člani družine so v državi iz katere prihajajo. Pri njih je opazno da zaradi družine imajo pogostejše obiske oziroma potovanja v državo iz katere prihajajo.

Socialno-ekonomski status: Večina prihaja iz družin z nižjim ekonomskim statusom (starši brezposleni/ zaposleni kot delavci na gradbišču, čistilke, delavci v proizvodnji). Ne glede na to hodijo v zelo dobre in znane srednje šole, načrtujejo si študije, ena od intervjuiranih oseb je zaposlena na sodišču. Kar pomeni da ni nujno socialno-ekonomski status staršev povezan z izobrazbo, službo in prihodnostjo otrok.

Kot je razvidno iz literature v Sloveniji je opazno večje število priseljencev med določenimi poklici, ki jih domačini zavračajo, to so recimo čistilke in fizični delavci. Tudi zaradi slabšega socioano-ekonomskega položaja so se znajdlji v slabšem položaju glede na stanovanjske razmerje. Tako da so priseljenci večinom skoncentrirani v delavskih predmestjih vzhodno od mestenega središča ali pa na južnem obrobju mesta (Fužine, Štepanjsko naselje, Nove Jarše, Rakova Jerša).

Življenje v novi družbi: Večina je bila mnenja da so kot priseljenci v prednosti zaradi tega ker poznajo dve različni kulture in običaje, način življenja v dve različni družbe, govorijo dva jezika,

imeli so priložnost spoznati novo okolje in nove ljudi, živijo dvojno življenje in so na ta način bogatejši in imajo več izkušenj. Par jih je bilo mnenja da so v slabšem položaju kot priseljenci ker so doživeli veliko težav in slabih izkušenj, posebej težave z jezikom, morali so se navaditi na novo okolje, ne živijo več v svoji državi. Pri tem sem opazila da so tisti mladi ki so na začetku srednje šole izpostavili bolj pomanjkljivosti oziroma slabe strani. Tisti malo starejši, ki so proti koncu srednje šole pa bolj pozitivne stvari oziroma prednosti. Pa tudi to da so isto stvar eni gledali kot pozitivno drugi kot negativno, kar pomeni da se to razlikuje od posameznika do posameznika. Recimo jezik so eni izpostavili kot negativno stran ker so se morali učiti novi jezik in so imeli težave zaradi nepoznavanja jezika. Drugi pa so to izpostavila kot pozitivno stran ker zdaj govorijo dva različna jezika.

Odnos ljudi do kulture priseljencev: skoro vsi so izpostavili to da so ljudje sprejeli njihovo kulturo in vero ne glede na razlike, ki obstajajo med kulturami in verami. Poleg tega pa jih je zanimalo kako se opravljajo določeni verski obredi ali določeni običaji. Samo ena punca je imela slabo izkušnjo in sicer ji je ena kolegica rekla da ne razume kako muslimanke lahko nosijo rute na glavi, zakaj pokrivajo svoje lasje in da ji je to zelo grdo. Ta punca je v intervjuju rekla da je bilo zelo neprijetno zaradi tega in se je počutila nekako nesprejeto.

Povezava med priseljenci in državo iz katere prihajajo: Pri analizi podatkov sem ugotovila da tiste osebe, ki so manj časa v Sloveniji so več povezani s svojo matično državo in jo zaradi tega pogosteje obiskujejo. Poleg tega pogoste obiske imajo tisti, ki v matični družini imajo še vedno člane svoje družine (npr. starše). Njihovi obiski so v glavnem enkrat na mesec ali enkrat na dva meseca. Tisti, ki so več časa v Sloveniji v glavnem imajo celo družino tukaj, manj so povezani s svojo matično družino, obiski so redkeji (2-3krat na leto). Razlog obiskov je v glavnem obisk daljši sorodnikov ali prijateljev.

Klinar v svojem delu navaja da priseljenci v dolgotrajnem procesu prevzamejo ravnanja, vrednote, način življenja družve v kateri so se znadli. Kar pomeni da se na nekateri način asimilirajo v to novo družbo. Mislim da je pri intervjujanci prisotna dvojna asimilacija ker so določene stvari prevzeli iz nove družbe, določene stvari so pa obdržali iz svoje družbe.

Primerjava med dve različni družbi (Kaj so obdržali iz svoje družbe/kaj so prevzeli iz nove družbe): Skoro vsi so izjavili da so iz svoje družbe obdržali svojo vero, verske obrede, tradicijo in običaje. Po drugi strani so iz nove družbe prevzeli novi način življenja, nove navade, novo hrano, način oblečenja, določene besede in podobno.

Prihodnost: Večina si načrtuje šolanje in kariero v Sloveniji, kar pomeni da so tukaj zelo zadovoljni. Samo par jih je takšnih (dve osebi), ki si načrtujejo selitev v drugo državo zaradi boljših pogojev življenja.

5. SKLEPI

Intervjuvanci so kot največjo težavo izpostavila nepoznavanje jezika. Zato so imeli težave v komunikaciji, težave pri poslušanju pouka in pri učenju. Kot dobre izkušnje so izpostavili pomoč in podporo, ki so je imeli od strani sošolcev in učiteljev. V šoli se enako družijo s priseljenci in tudi s Slovenci, v prostem času pa več s priseljenci. V prostem času počnejo veliko različnih stvari in se trudijo ta čas preživeti čim bolj kakovostno.

Nekateri so v družbi bili zelo lepo sprejeti in niso imeli nobene težave. Drugi so pogosto bili žrtev različnih predsodkov in stereotipov v družbi. Mislim da te predsodke ohranjajo predvsem mediji pa tudi določeni priseljenci sami, ker njihovo vedenje in dejanja predsodke ter stereotipe le potrjujejo. Vzpostavljen je začaran krog, ki mu ni videti konca. Zavedanje lastnih predsodkov in stereotipov vsakega posameznika je prvi korak, da se ta začaran krog nekoč prekine.

V šoli ali s prijatelji, ki so slovenskega porekla govorijo slovenski jezik. Doma s družino in s prijatelji priseljenci se pogovarjajo v maternem jeziku. Na ta način se jim pogosto dogaja da mešajo oba jezik in dobijo en popolnoma nov sleng.

Polovica živi v Sloveniji s celo družino, polovica samo z enim članom družine. Tisti, ki živijo s celo družino in tisti, ki so več časa v Sloveniji imajo manj stika z državo iz katere prihajajo, tudi obiski so redkeji. Pri tistih, ki so v Sloveniji manj časa ali so ločeni do družine, je pa obratno.

Biti priseljencec ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Pomanjkljivosti bi bile te da si v novem okolju kateremu se moraš prilagoditi, imaš novi način življenja, nov jezik, ki se ga moraš učiti. Prednosti so da oseba govori dva jezika, pozna način življenja v dve različne družbe, pozna dve različne kulture, občaje, tradicijo.

Kar se tiče prihodnosti. Večina je zadovoljna z življenjem v Slovenski družbi in si načrtujejo da bojo tukaj ostali. Glede na to da prihajajo iz družin z nižjim ekonomskim-statusom in da so starši večinom slabo izobraženi, vsi hodijo v srednjo šolo (večina v zelo znane in dobre šole), večina načrtuje študij in tudi zaposlitev v Sloveniji.

6. PREDLOGI

Uvedba programov, ki bi povezovali mlade priseljence in mlade, ki so domači v določenem kraju. Na ta način bi se lahko družili med sabo, več bi se povezovali, delili svoja mnenja in izkušnje, učili bi se jezika.

Večji poudarek pri izobraževanju na naši fakulteti o mladi priseljenci oziroma o mladih z drugačnim kulturnim ozadjem. Mislím da na fakulteti ne govorimo veliko o tem, v praksi pa se pogosto z njimi srečujemo (CSD, dnevni centri za mlade, mladi brezdomci in podobno).

Predlagala bi še naslednjim generacijam diplomantov da si za temo svoje diplomske naloge ali za seminar izberejo temo, ki je povezana z mladimi priseljenci. Skozi to bojo dobili veliko novega znanja, ki jim bo uporabno pri nadaljnjem delu. Poleg tega to je tema, ki ni veliko raziskovana in bi lahko prišli do veliko novih ugotovitev. Veliko mladih priseljencev živi v Sloveniji tako da od njih lahko dobijo veliko podatkov.

Šola ima pomembno vlogo, da širi prakso medkulturnega dialoga v šoli. Glede na to mislim da je zelo potrebno da se v šolah več govori o enakopravnosti in spoštovanju kulturnih razlik med učenci.

7. LITERATURA IN VIRI

- Alibabić, Dž., (2019). Socialno vključevanje in integracija otrok priseljencev v osnovne šole (magisterko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Baubóck, R., (1998). *Blurred Boundaries: Migration, Ethnicity, Citizenship*. Vienna: European Centre Vienna, Ashgate.
- Dekleva, B., Razpotnik, Š., (2002). Čefurji so bili rojeni tu. Življenje mladih priseljencev druge generacije v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Dragoš, S., (2016). *Begunci in Slovenci*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Feixa, C., (1998). *De juvenes, bandas y tribus: Prefacio de Michel Maffesoli*. Barcelona: Editorial Ariel.
- Geertz, C., (1996). "Z domorodskega zornega kota": o naravi antropološkega razumevanja. V: *Časopis za kritiko znanosti*, letnik 23, št. 172, str. 91–105.
- Joksimović, S., (1998). *Neformalne grupe mladih*. Beograd: Istraživačko-izdavački centar.
- Jontez, N., in Meža, I., (2008). *Strategije (pre)živetja mladih priseljencev* (diplomsko delo) Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Južnič, S., (1993). *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Klinar, P., (1976). *Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi*. Maribor: Obzorja.
- Kobolt, A., (2002). *Zdej smo od tu*. Ljubljana: I2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d. o. o.
- Komac, M., (2007). *Pa mi vi povejte, kaj sem!?: študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kralj, A., (2006). *Priseljenke in priseljenci v mestu*. V: *Migracije/Alternativni mediji*. *Časopis za kritiko znanosti*, letnik XXXIV, št. 226, str. 15–28.
- Kuzmanić, T., (1999). *Bitja s polstrešice. Slovenski rasizem, šovinizem in seksizem*. Ljubljana: Open Society institute – Slovenia.
- Lesar, S., (1998). *Kdo je »Čefur«?* (diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Leskošek, V., (2004). *Ksenofobija in njeni učinki na produkcijo deviantne podobe tujcev*. V: Meško, G., *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Lukšič–Hacin, M., (1995). *Ko tujina postane dom: resocializacija in narodna identiteta*

pri slovenskih izseljencih. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- Mesec, M., (2009). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mežnarić, S., (1986). Bosanci. A kuda idu Slovenci nedeljom? Ljubljana: Krt.
- Moore, S., (1995). Sociologija: ključni pojmi in dejstva. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Povodnik, N., (2007). Kulturni nesporazumi v socialnem delu. V: Socialno delo, letnik 46, št. 3, str. 117–123. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Požgaj-Hadži, V., (1995). Sistemske izgovorne napake na osnovi hrvaško-slovenske jezikovne interference. V: Zbornik predavanj/XXXI. SSJLK. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Rizman, R., (1991). Zbornik: Študije o etnonacionalizmu. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.
- Sapir, E., (2003). Jezik: Uvod v preučevanje govora. Ljubljana: Krt.
- Smith, A., (2005). Nacionalizem. Teorija, ideologija, zgodovina. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt 133.
- Stanič, Z., (2004). Nemirna srca-Workbook for the teaching of civil education. Ljubljana: ZRC
- Ule, M., (1992). Socialna psihologija. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Vidmar, K., (2004). Uvod v sociologijo kulture. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Vojnović, G., (2008). Čefurji raus. Ljubljana: Beletrina.
- Zorn, J., (2003). Antirasistična perspektiva v socialnem delu. Kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb. V: Socialno delo, letnik 42, št. 4/5, str. 303–310. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

PRILOGE

PRILOGA 1: INTERVJUJI

INTERVJU 1: (OSEBA S.S.)

JAZ: Živjo, kot že veš tema moje diplomske naloge je Težave priseljenskih otrok v Sloveniji. Skozi intervju ti bom postavila par vprašanj glede težav s katerim si se ti srečeva/a. Prosim te da mi iskreno odgovoriš na vsa vprašanja in da mi poveš vse kar se ti zdi zanimivo ali na kakršen koli način povezano z omenjeno temo. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

S.S.: Živjo, vrede zmenjeno, kar se mene tiče lahko začneva.

1. JAZ: Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si star, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?

S.S.: Star sem 18 let,^{s.s.1.} trenutno hodim na srednjo poklicno in strokovno šolo Bežigrad,^{s.s.2.} smer oblikovalec kovin-orodjar. Prihajam iz Bosne in Hercegovine,^{s.s.3.} ampak v Sloveniji živim že 4. leto.^{s.s.4.}

2. JAZ: S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali z priseljenci?

S.S.: Iskreno nimam preveč prostega časa ker poleg šole še opravljam študentsko delo. Ampak ko imam časa v glavnem se družim s priseljenci.^{s.s.5.} Zdaj ko razmislim sploh ne vem zakaj je to tako. Ene sem že poznal od prej, iz Bosne in smo samo nadeljevali druženje ko smo se preselili, nekako smo si bili podpora na začetku in smo govorili istim jezikom kar je takrat bilo zelo pomembno ker sloveščine nismo znali. Druge sem spoznal ali pa v šoli ali pri opravljanju študentskega dela. Veliko priseljencev imam v šoli in tudi v službi.

3. JAZ: Kaj počnete v tem času?

S.S.: Gremo na pijačo, večinom v center. Pogosto se družimo pri meni ali pri njih doma. Če je lepo vreme gremo igrati fuzbal.^{s.s.6.}

4. JAZ: S kom se družiš v šoli?

S.S.: Družim se s Slovenci in tudi s priseljenci, mogoče malo več z priseljenci (smeh).

5. JAZ: Kakšne težave si imel v šoli glede na to da si priseljenec?

S.S.: To so v glavnem bile težave zaradi jezika.^{s.s.7.} Spomnim se ko sem samo prišel v šolo namesto svojega priimeka sem napisal samo besedo priimek ker nisem sploh vedo kaj to pomeni. Profesor je mislil da se zafrkavam z njim in me je takoj poslal k šolski svetovalki. Moral sem mu razložiti da sem se samo preselil in da ne znam jezika. Na koncu smo uspeli nekako vse rešiti.

6. JAZ: Kako so te sošolci sprejeli ko si prišel v razred?

S.S.: Vsi so bili v redu, nismo imeli nobenih težav med sabo. Več nas je bilo, ki smo se samo preselili, nisem bil edini, **tako da so nam veliko pomagali glede snovi in naloga.**^{s.s.8.} Z njimi nisem imel nobenih slabih izkušnih.

7. JAZ: *Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*

S.S.: Jezik je bil največji problem. Velik del snovi nisem razumel, težko sem sledijo predavanja profesorjev. Posebaj težko se je bilo učiti v tujem jeziku. Zaradi tega nisem imel volje za šolom in učenjem. Zelo težko je bilo narediti letnik, ampak sem nekako uspel.

8. JAZ: *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

S.S.: **Doma vedno govorim bosansko, z prijatelji priseljenci tudi.**^{s.s.9.} Redko kdaj določeno stvar povemo v slovenščini.

9. JAZ: *S kom živiš v Sloveniji?*

S.S.: **v Sloveniji živim s sestro.**^{s.s.10.} Še druge dve sestri so tudi v Sloveniji, ampak one so poročene in imajo svojo družino. Mami je še vedno v Bosni, ati je zaposlen v Sloveniji, ampak je veliko odsoten zaradi terenskega dela.

10. JAZ: *Kje starši delajo?*

S.S.: Mami je gospodinja,^{s.s.11.} ati dela v gradbeništvu, trenutno opravlja terensko delo v Belgiji.
s.s.12.

11. JAZ: *Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenec v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*

S.S.: Ja, iz tega razloga ker zdaj govorim oba jezika (slovenski in bosanski), poznam obe kulturi, načine življenja v dveh različnih družbah.^{s.s.13.}

12. JAZ: *Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?*

S.S.: Večinom grem enkrat na mesec,^{s.s.14.} kako bi obiskoval mamo in punco.^{s.s.15.} Če bi one bile tukaj bi šel redkeje. Tudi grem žurati ker je vse ceneje.^{s.s.16.}

13. JAZ: *Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?*

S.S.: Zdaj mi super, zelo sem se navadil na novo okolje in način življenja. Ne vem če sem kaj prevzel, **mogoče stil oziroma način oblečenja.**^{s.s.17.}

14. JAZ: *Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*

S.S.: Če uspem najdet službo v svoji stroki^{s.s.18.} bom ostal v Sloveniji.^{s.s.19.} Upam da se bo to zgodilo ker sem se že navadijo in se mi ne da spet seliti in začinjati vse od začetka, učiti se novega jezika in podobne stvari. V Bosno se pa sigurno ne bom vrnil, tja ne vidim svoje prihodnosti. **Mogoče se pa še poročim.**^{s.s.20.}

INTERVJU 2: (OSEBA D.S.)

JAZ: Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljenskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi iskreno in po resnici odgovoriš na vsa vprašanja in da mi poveš vse svoje dobre in tudi slabe izkušnje, ki se jih spomniš. Intervju bo anonimen in vse informacije bojo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?

Živjo, hvala ker si me izbrala za svoj intervju, upam da ti bojo moji odgovori in izkušnje v pomoč. **Stara sem 19 let,** ^{D.S.1} **hodim v 4. letnik srednje zdravstvene šole.** ^{D.S.2} **V Sloveniji sem že 4 leta** ^{D.S.3} oziroma od kako sem začela hoditi v srednjo šolo. **Prihajam pa iz Bosne.** ^{D.S.4}

2. S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

Hmm...**pa v prostem času se družim s priseljenci.** ^{D.S.5} Ne gre zdaj za to da se nočem družiti s Slovenci, ampak okoliščine so take bile. Ko sem se preselila, v Ljubljani sem imela veliko sorodnikov in tudi par prijatelja se je preselilo to isto leto, tako da sem se z njimi edino družila. Poznali smo se od prej, razumeli smo se, govorili smo o svojih težavah, govorili smo isti jezik. Kasneje ko sem hodila na tečaj slovenščine in ko sem začela opravljati študentsko delo sem spoznala veliko priseljencev in sem se tudi z njimi začela družiti. S Slovenci se družim edino v šoli, pogovarjamo se glede stvari, ki se tičejo šole in šolskih obveznosti. Včasih gremo skupaj na kavo ali kaj jesti, ampak to je v tem času ko smo v šoli. Nikoli se ne dobimo ob vikendih, ali popoldan po pouku.

3. Kaj počneš s svojimi prijatelji v tem času ko se družite?

Pa različne stvari, odvisno od časa, ki ga imamo na raspolago, kaj se nam počne tisti dan, kakšno je vreme in podobno. **Recimo če imamo manj časa gremo na kavo v mesto, gremo v kakšne trgovine, dobimo se doma (pijemo kavo, pogovarjamo se, družimo).** Če imamo več časa, cel dan **recimo, potem si organiziramo izlet, gremo na kakšno jezero, ali poleti na bazen, v kino, na kosilo in podobno.** Zdaj ko smo malo starejši in imamo voziški izpit in avto gremo skupaj **domov v Bosno. Poleti smo skupaj šli na morje.** Včasih tudi **prespimo pri eni doma skupaj.** ^{D.S.6} Zelo smo povezani kot ena družina.

4. Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?

Kar se tiče šole pričakovala sem da bom imela težave ker nisem znala jezika in sem mislila da ne bom sprejeta. **Ampak sem se zelo pozitivno presenetila ker so me v razredu lepo sprejeli, pomagali so mi če je bilo kaj potrebno.** Tudi večina profesorjev je imela veliko razumevanja zame. ^{D.S.7} **Eni par jih je bilo takih (v vsa štiri leta) da so mi zmanjšali oceno ker nisem dobro**

govorila slovensko.^{D.S.8} Trudila sem to razumeti in gledati na to iz njihovega kota, nisem bila jezna zaradi tega, ampak bolj žalosna ker sem se trudila več kot ostali, na koncu sem imela slabše ocene. Največja težava mi je bilo to da sem v prvem letniku zelo težko se učila ker še nisem znala jezika.^{D.S.9}

5. Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?

Dobre izkušnje so bile to da mi je veliko profesorjev pomagal in da so imeli razumevanja zame. Pa tudi to da so mi sošolci pomagali če nisem kaj razumela ali če sem rabila kakšno pomoč.^{D.S.10}

6. Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?

Težave u družbi so bile v glavnem take da te ljudje čudno gledajo če neki napačno poveš ali če te slišijo da govoriš v svojem jeziku.^{D.S.11} To mi se je večkrat zgodilo v mestu, na avtobusu, tudi ko delam na blagajni. Na začetku mi delo na blagajni ni bilo všeč prav zaradi tega ker sem se hotela izogniti slabimi izkušnjami. Zdaj sem se spomnila še ene slabe izkušnje ko sem šla iz šole doma en dan, čakala sem bus na postaji. Ena starejša gospa me je zelo prijazna prosila če lahko pogledam čez koliko minut pride njen bus. Jaz sem ji tudi prijazno odgovorila, ampak je ona opazila da sem priseljenka po mojem naglasu in se je naenkrat spremenila. Ni več bila prijazna, začela je govoriti da tujcima ni mesto v Sloveniji, da nismo dobro došli, naj se vrnemo nazaj in podobne stvari. Jaz sem bila čisto presenečena, zelo slabo sem se počutila, cel dan mi je to bilo v mislih, sploh nisem vedla kako se na to odzvati, kako se obnašati.

Pozitivne izkušnje so bile te da je veliko ljudi bilo takih da jih je zanimalo kako sem se znajdl, kako mi gre, pohvalili so me da sem zelo uspešna in pridna ko bi slišali mojo zgodbo.^{D.S.12} Z njimi se je bio zelo lepo in prijetno pogovarjati. Poleg tega veliko mi je pomenilo ko je na začetku nekdo govoril z mano v mojem jeziku, recimo ko opazi da ga v slovenščini nisem razumela. Pa še to ko ljudje niso imeli predsodke.^{D.S.13}

7. Kakšne težave si imel v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imel?

V soseski nisem imela negativne izkušnje ker so mi vsi sosedi priseljenci. Tako da se zelo lepo razumemo, družimo in si pomagamo.^{D.S.14}

8. Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?

Če bi vse izkušnje zbrala na kup bi lahko rekla da je več pozitivnih izkušnji kot negativnih. Več je ljudi s katerim sem imela pozitivne izkušnje, ki so me razumeli in mi pomagali. Manj je bilo pa tistih s katerim sem imela negativne izkušnje, ki te čudno gledao, grde stvari ti govorijo ali imajo predsodke do tebe.

9. Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?

Kar se tiče vere, tradicije in običajev nisem opazila da bi kdo imel predsodke do mene zaradi tega. Bolj je bilo prisotno to da jih zelo zanima kakšen običaj, ali kakšen verski obred. ^{D.S.15} Ko jim poveš so potem presenečeni ker se jim zdi to nemogoče, pretežko ali kaj podobnega in potem to primerjajo z svojo vero ali običajem.

10. *S kom se družiš v šoli?*

V šoli se večinom družim s slovinci, ^{D.S.16} priseljencev niti ni veliko. Kot sem že rekla družimo se v tem času ko smo v šoli, včasih gremo na kavo. V svojem prostem času pa se ne dobimo in ne družimo.

11. *Kako so te sošolci sprejeli ko si prišel v razred?*

Pa zelo lepo so me sprejeli. ^{D.S.17} Zanimalo jih je odkod sem, kako to da sem se odločila priti v Slovenijo, kako mi je in podobno. Pogosto so mi pomagali glede šolskih obvezosti in učenja. Nismo me pa nikoli ločevali od ostalih zato ker sem priseljenka. ^{D.S.18}

12. *Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*

Jezik je definitivno bil največja težava. Zelo težko je ko se najdeš v taki situaciji da živiš in hodiš v šolo, a ne znaš jezika, ki se tukaj govori. Najtežje se je učiti ker ne znaš niti osnovne besede, a v literaturi se pojavljajo najbolj kompleksne besede. Težko se je pogovarjati, povedati tisto kar imaš, razložiti stvari i navezovati stik z drugima. Zaradi tega se na začetku povežemo samo mi priseljenci med sabo in tudi kasneje ostanemo tako povezani in si pomagamo. Mogoče se zdi da se nočemo družiti s slovinci, ampak že imaš veliko prijateljev i enostavno nimaš časa niti potrebe navezovati nove stike in nova prijateljstva.

13. *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

Večinom v svojem maternem jeziku. ^{D.S.19} Tudi kakšno besedo ali kakšno poved v slovenščimi izrečemo, ampak večinom v svojem jeziku govorim.

14. *S kom živiš v Sloveniji?*

Živim s cimrom. ^{D.S.20} Tudi moje starejše sestre in bratje so v Sloveniji, ampak oni so poročeni in živimo vsi posebaj, ampak si veliko pomagamo med sabo.

15. *Kaj pa starši?*

Starši živijo v Bosni, niso z nami tukaj.

16. *Ali so zaposleni? Kje?*

Oče je zaposlen v gradbenišču, ^{D.S.20} mama pa je gospodinja. ^{D.S.21}

17. *Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenka v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*

Po eni starni sem v slabšem položaju ker sem morala učiti jezik, navaditi se na okolje, na ljudi in podobno. ^{D.S.22} Po drugi strani mislim da sem v prednosti ker zdaj govorim dva jezika,

poznam način življenja v obe družbe, poznam dve različni veri, običaje, navade ljudi in podobno. ^{D.S.23.}

18. Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?

Glede na to da imam starše v Bosni, fanta in še prijatelje in sorodnike ^{D.S.24.} grem zelo pogosto, enkrat na mesec. ^{D.S.25.} Če so počitnice ali kakšni prazniki ostanem cel teden, če niso potem samo 2-3 dni.

19. Kaj si obdržal iz svoje kulture/družbe v kateri si živela?

Obdržala sem svojo vero, verske obrede, običaje, v glavnem take stvari. ^{D.S.26.} Trudim se da nikoli ne pozabim kdo sem, odkod prihajam in kje so moje korenine.

20. Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?

Zdaj mi je odlično v Sloveniji, zelo sem se navdila. Nekako se je vse uredilo, super mi je v šoli, delam ko imam časa, tukaj imam prijatelje, sorodnike, tako da je vse prišlo na svoje. Ampak vseeno rada grem domov v Bosno, ker bo to vedno moj edini dom.

Iz družbe v kateri živim sem prevzela mogoče kakšno navado, kakšno besedo, ki jo vedno uporabljam, tudi ko govorim v svojem jeziku. Začela sem tudi jesti slovensko hrano, na začetku mi ni bila všeč. ^{D.S.27.}

21. Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?

Malo težko vprašanje (smeh). Pa vidim se kot študentko zdravstvene fakultete ^{D.S.28.} v Ljubljani. ^{D.S.29.} Za naslednjih 5 let si edino to načrtujem.

INTERVJU 3: (OSEBA N.V)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljenskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?

Stara sem 18 let, ^{N.V.1.} v Sloveniji sem že 3 leta. ^{N.V.2.} Hodim na srednjo upravno šolo. ^{N.V.3.}

Prihajam pa iz Bosne. ^{N.V.4.}

2. S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

Več se družim s priseljenci. ^{N.V.5.} Veliko sem jih spoznala v šoli in tudi na delovnem mestu, tako da se zdaj v prostem času veliko družimo.

3. Kaj počnete v tem času?

Največ hodimo na kave in se pogovarjamo. ^{N.V.6.}

4. *Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?*

Jezik je na začetku bil moj največji strah in to kaj bodo drugi misli o meni. Teško se je učiti in razumeti snov če ne znaš jezika. Tudi te je strah kaj drugi bodo misli o tebi če nekaj napačno poveš, mogoče te bodo grdo gledali ali se smejali. ^{N.V.7.}

5. *Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?*

V šoli mi je bilo všeč to da so mi profesorji dosti pomagali. Pa tudi moji sošolci iz razreda so mi pomagali pri učenju in nalogami. ^{N.V.8.}

6. *Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

V družbi nisem imela skoro nobenih težav, ampak so me zelo hitro sprejeli. ^{N.V.9.} Znano se je zgoditi da me nekdo čudno gleda, ali da dve osebi se med sabo pogovarjata in gledata v mene, vidiš da se o tebi pogovarjata. ^{N.V.10.} Zelo slabo sem se počutila v takimi primeri, kot da tukaj ne pripadam. Sreča da take situacije niso bile pogoste. Nobena oseba mi ni nič slabega direktno rekla glede tega kar sem priseljenka.

7. *Kakšne težave si imela v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

Nobenih težav nisem imela ker živim v naselju v katerem se nahaja največ mojih priseljencev. ^{N.V.11.} Mogoče bi imela kakšne težave če bi živela v kakšnem drugemu naselju, kjer ni tako veliko priseljencev.

8. *Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?*

Nasplošno lahko rečem da je odnos ljudi do mene bil večinom dober, ker so me lepo sprejeli in niso delali razlike med nami. Razen tistih čudnih pogledov ni bilo nič slabega.

9. *Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*

Zelo jih je zanimalo kako to gre pri nas in kakšni so naši običaji. Enkrat mi je samo ena punca rekla da ji je grdo ker muslimanke skrivajo lasje in imajo rute. Poskušala sem joj razložiti kako in zakaj se gre, ampak je ona vseeno ostala pri svojem mnenju. Malo sem bila jezna ker je rekla da ji je to bilo grdo, ampak sem se trudila jo razumeti ker ona prihaja iz drugačne vere in kulture. ^{N.V.12.}

10. *S kom se družiš v šoli?*

Kot sem že rekla da se v prostem času družim največ s priseljenci, tudi v šoli se največ družim s svojimi priseljenci. ^{N.V.13.} Veliko priseljencev imam v razredu, pa tudi nasplošno na šoli.

11. *Kako so te sošolci sprejeli ko si prišla v razred?*

Lepo so me sprejeli in jih je zanimal vse o meni, odkod sem, koliko sem stara, kako to da sem prišla v Slovenijo. Rekli so mi da jih lahko vprašam vse kar ne bom razumela, da mi oni bodo pomagali. ^{N.V.14.} To mi je veliko pomenilo, lažje mi je bilo ko sem videla da so me lepo sprejeli.

12. *Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*

Najtežje se je bilo učiti v slovenščini na začetku. Ampak mislim da je zelo dobro to da sta oba jezika zelo podobna in se med sabo razumemo. To veliko pomeni na začetku, da te ljudi razumejo tudi če kaj rečeš v svojem jeziku.

13. *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

Vedno se pogovarjamo v bosanščini. ^{N.V.15.}

14. *S kom živiš v Sloveniji?*

V Sloveniji živim s svojo družino. ^{N.V.16.}

15. *Ali so starši zaposleni? Kje?*

Oče je zaposlen kot voznik, ^{N.V.17.} mami je brezposlena. ^{N.V.18.}

16. *Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenka v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*

Pomoje da ne, ker itak smo vsi isti.

17. *Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?*

V Bosno grem dvakrat na mesec ^{N.V.19.} ker so mi najboljši prijatelji in najbližji sorodniki dol. ^{N.V.20.}

18. *Kaj si obdržala iz svoje kulture/družbe v kateri si živel?*

Mislim da sem vse obdržala, posebjaj vero in verske obrede. ^{N.V.21.}

19. *Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzela iz tiste družbe v kateri živiš?*

Zdaj hodim v šolo in delam in mi je zelo lepo v Sloveniji. Zelo sem se navadila, imam svoje obveznosti, družim se s prijatelji i podobno. Na začetku mi ni bilo vseč ko mi je vse bilo novo, ampak zdaj je v redu.

20. *Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*

Čez 5 let se vidim, upam, v Nemčiji. ^{N.V.22.}

21. *Ne misliš ostati v Sloveniji?*

Ne, ker Nemčija ima boljše pogoje za življenje in boljše plače, zato bi se rada preselila v Nemčijo.

INTERVJU 4: (OSEBA A.P)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo si hodila...)?

Stara sem 29 let, ^{A.P.1.} v Sloveniji živim od leta 1992, torej 27 let. ^{A.P.2.} Rojena sme v Bosni. ^{A.P.3.} Hodila sem na osnovno šolo Prežihov Voranc na Jesenicah, srednjo šolo sem obiskovala tudi na Jesenicah, nato pa še fakulteto v Mariboru. ^{A.P.4.} Zdaj sem pa zaposlena na sodišču, delam v administraciji.

2. S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

V prostem času se družim s prijatelji, katerih starši so prav tako priseljenci, sami pa so rojeni v Sloveniji. ^{A.P.5.} V družbi sem ena redkih (če ne edina), ki nisem rojena v Sloveniji, temveč v Bosni in Hercegovini.

3. Kaj počnete v tem času?

V tem času se družimo doma ali zunaj, odidemo na pijačo, v kino, ali pa se ukvarjamo s kakšno športno aktivnostjo. ^{A.P.6.}

4. Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?

V šoli nisem imela nikakršnih težav zaradi tega, ker sem priseljenka. Morda zato, ker sem v Slovenijo prišla pri dveh letih in sem tu odraščala. **Kdaj pa kdaj sem bila (direktno ali indirektno) deležna kakšne zbadljivke, a se nikoli nisem ozirala na to.** ^{A.P.7.} Pa tudi tako pogosto ni bilo.

5. Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?

Ni bilo nekih posebnih težav, niti ne posebno dobrih izkušenj. Vse je teklo normalno. ^{A.P.8.} Morda to vprašanje zadeva bolj osebe, ki se v malce starejših letih preselijo v Slovenijo in se soočajo s težavo nepoznavanja slovenskega jezika ipd.

6. Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?

Podobno kot pri prejšnjem vprašanju. Nisem čutila, da bi se v družbi kakorkoli razlikovala od drugih, zato ni bilo neke podlage za težave, niti ne potrebe po pomoči. ^{A.P.9.}

7. Kakšne težave si imela v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?

Kar pa se tiče soseske, sem se sedaj spomnila enega dogodka iz otroštva, iz osnovne šole. Družila sem se s sosedo, ki je Slovenka in je bila takrat moja sošolka. Ko sem bila enkrat pri njej doma, je bila njena mama jezna nanjo, ker je dobila dvojko iz slovenščine. Misleč, da sem

jaz že odšla domov, ji je iz druge sobe zavpila, da naj se gre učiti slovenščino in dodala »al' pa pejd k tisti Bosanki naj te nauči«. ^{A.P.10.} Ali bi to vzela kot pozitivno ali negativno, ne vem.

8. Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?
Na splošno sem imela več pozitivnih izkušenj, nikoli ni bilo posebnih težav.

9. Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?

Da, malce več odpora in predsodkov sem čutila glede veroizpovedi v smislu kakšne žaljivke, zbadljivk,... K sreči je veliko ljudi, ki teh predsodkov nima, a žal se najdejo tudi takšni.

10. S kom si se družila v šoli?

V šolo več ne hodim, **sem se pa družila z vsemi sošolci ter drugimi vrstniki.** ^{A.P.11} V službi se pa družim s sodelavkami, ki so različnih nacionalnosti in veroizpovedi in se zelo dobro razumemo.

11. Kako so te sošolci sprejeli v razredu?

Dobro, kot vse ostale.

12. Ali so mogoče kakšne težave bile v komunikaciji zaradi jezika?

Nisem imela težav s komunikacijo, znala sem slovensko.

13. V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?

Doma se pogovarjamo v maternem jeziku. ^{A.P.12.} S prijatelji pa različno, **s Slovenci seveda slovensko,** ^{A.P.13.} sicer pa v obeh jezikih.

14. S kom živiš v Sloveniji?

V Sloveniji živim z mamom. ^{A.P.14.}

15. Ali so starši zaposleni? Kje?

Da, mama je zaposlena v podjetju, ki se ukvarja s proizvodnjo avtomobilskih delov, oče pa dela v gradbeništvu. ^{A.P.15.}

16. Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljensec v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?

Da. Mislim, da je prednost ta, da si kot priseljensec bogatejši za eno kulturo, nekako živiš »dvojno življenje« in sicer v smislu, da prihajaš iz ene kulture in enega okolja, živiš pa v drugi kulturi in drugem, drugačnem okolju. Zato lahko primerjaš, opaziš razlike in si za marsikatero stvar tudi bolj hvaležen. ^{A.P.16.}

17. Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?

V Bosno grem 2-3 krat na leto ^{A.P.17.} in sicer zato, ker imam tam veliko sorodnikov, ki jih rada obiščem, prav tako se v Bosni zelo dobro počutim, vseč mi je ta mentaliteta, odprtost in sproščenost ter na splošno način življenja. Tam so pač moje korenine in mislim, da se vsakdo

rad vrača tja od koder prihaja. ^{A.P.18.}

18. *Kaj si obdržala iz svoje kulture/družbe v kateri si živel?*

Kot že rečeno, sem v Bosni živel le do 2. leta starosti, a vseeno menim, da sem bolj ali manj obdržala to neko jedro naše kulture, običajev, jezika. ^{A.P.19.}

19. *Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?*

Slovenija mi je dala veliko dobrega, tu je moje življenje in rada živim tu. Seveda pa sem tudi prevzela določene stvari iz družbe, v kateri živim. Težko bi naštel katere so to stvari, saj menim, da se to podzavestno pač zgodi, človek se prilagaja okolju in se oblikuje glede na okolščine, v katerih živi. ^{A.P.20.}

20. *Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*

V prihodnosti bi želela napredovati v službi in si ustvariti družino, najverjetneje v Sloveniji, trenutno ni drugačnih načrtov. ^{A.P.21.}

INTERVJU 5: (OSEBA S.R.M)

Živjo, kot že veš tema moje diplomske naloge je Težave priseljenkih otrok v Sloveniji. Skozi intervju ti bom postavila par vprašanj glede težav s katerim si se ti srečeval. Prosim te da mi iskreno odgovoriš na vsa vprašanja in da mi poveš vse kar se ti zdi zanimivo ali na kakršen koli način povezano z omenjeno temo. Intervju bo anonimen in vse informacije bojo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. *Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?*

Stara sem 15 let, ^{S.R.M.1.} hodim na srednjo trgovsko šolo v Ljubljani, sem 1.letnik. ^{S.R.M.2.} V Sloveniji sem že od rojstva. ^{S.R.M.3.}

2. *S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?*

Večino časa se družim s priseljenci, to je v mojem prostem času. Dosti se tudi družim s Slovenci, to je večinom v šoli. ^{S.R.M.4.}

3. *Kaj počnete v tem času?*

Večino časa smo zunaj, gremo na kavo, na kosilo, pogovarjamo se, družimo se. Trudimo se da bi svoj skupni prosti čas preživeli na čim bolj kakovosten način in da bi nam skupaj bilo lepo. ^{S.R.M.5.}

4. *Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?*

Nikoli nisem imela težav s tem, mogoče zato ker sem rojena v Sloveniji in me nekateri ne

gledajo kot priseljenko. Opazila sem da več težav imajo tisti, ki niso rojeni v Sloveniji in so se kasneje preselili, posebej zaradi ne poznavanja jezika. ^{S.R.M.6.}

5. *Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?*

To da je bilo tudi veliko priseljencev in smo se vsi dobro razumeli. To mi je bilo zelo lepo da se vsi med sabo družimo in si pomagamo, ne glede na to kdo je priseljenec, kdo je Slovenec. ^{S.R.M.7.} Pomagali smo tistimi, ki niso dobro obvladali jezika in podobne stvari.

6. *Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

V družbi nisem nikoli imela nobenih težav na direkten način. Težave so bolj imeli moji starši ker ne znajo dobro jezika in jim je zaradi tega bilo težko najdet službo. Poleg tega pa so nekateri imeli predsodke do njih ker so priseljenci. Vse to je na indirektnen način tudi veliko vplivalo na me in na mojo sestro. ^{S.R.M.8.}

Pozitivne izkušnje so bile te da sem v družbi lepo sprejeta, brez predsodkov in diskriminacije. ^{S.R.M.9.}

7. *Kakšne težave si imela v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

V soseski tudi nisemo imeli težave. Veliko je tudi priseljencev tako da smo med sabo zelo povezani in se družimo. ^{S.R.M.10.}

8. *Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?* Povsod sem imela kar lepe odnose z vsemi in nisem imela nekih večjih problemov.

9. *Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*

Vsi so spoštovali mojo vero in tradicijo tako kot sem jaz njihovo. ^{S.R.M.11.} Mislim da je to zelo pomembno če ti spoštuješ osebo in njegovo vero in tradicijo, verjetno da bo on tudi tvojo. Ne moreš biti nespoštljiv do drugih in pričakovati da oni bojo spoštljivi do tebe, to ni možo.

10. *S kom se družiš v šoli?*

Z vsemi, in s priseljenci in tudi z Slovenci. ^{S.R.M.12.}

11. *Kako so te sošolci sprejeli ko si prišla v razred?*

Lepo so me sprejeli, ni bilo nobenih slabih izkušenj ali karkoli podobnega. Kot sem že omenila jezik sem dobro poznala, ker sem ga govorila od majnega, tako da mi je to veliko pomenilo v šoli in tudi pri samemu učenju.

12. *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

Doma in z prijatelji, ki so priseljenci se večinoma pogovarjam v bosanščini. Včasih tudi nekaj povem v slovenščini, kakšno besedo, ampak je to večinoma bosanščina. ^{S.R.M.13.}

13. *S kom živiš v Sloveniji?*

Z svojo družino, mama, oče in sestra. ^{S.R.M.14.}

14. *Ali so starši zaposleni? Kje?*

Ja, zaposleni so v industrijah oboje. ^{S.R.M.15.}

15. *Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenka v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*

Mislím da nisem v nobeni prednosti, bolj se mi zdi da so oni v večji prednosti. Oni živijo v svoji držvi, v svoji hiši in govorijo svoj jezik. Mi se moramo učiti jezik in se navaditi na vse nove stvari, posebaj tisti, ki so se preselili kot odrasle osebe. ^{S.R.M.16.}

16. *Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?*

Na vsako 2 meseca grem ^{S.R.M.17.} da obiščem ostalo družino. ^{S.R.M.18.}

17. *Kaj si obdržal iz svoje kulture/družbe?*

Vero sem obdržala. To bi izpostavila kot najbolj pomembno stvar, ki sem jo obdržala. ^{S.R.M.19.}

18. *Kako ti je v Sloveniji? Ali si kaj prevzela iz tiste družbe v kateri živiš?*

V Sloveniji mi je uredu, imam svojo družbo in ne bi rada šla iz Slovenije. Prevzela sem nekatere načine življenja in določene navade. Ko živiš v nekemu okolju prevzameš določene navade in načine življenja tistih ljudi. ^{S.R.M.20.}

19. *Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*

Zaenkrat si najbolj želim da uspešno končam srednjo šolo, za naprej pa še ne vem. ^{S.R.M.21.}

INTERVJU 6: (OSEBA L.R.)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljenkih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. *Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?*

Stara sem 16 let. ^{L.R.1.} V Sloveniji sem že 2 leti. ^{L.R.2.} Hodim na srednjo trgovsko šolo Ljubljana. ^{L.R.3.} Prihajam iz Bosne. ^{L.R.4.}

2. *S kom se družiš v svojem prostemu času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?*

V svojem prostem času se družim z svojimi sorodniki ter ne katerimi prijatelji iz razreda. V svojem razredu se največ družim s priseljenci. ^{L.R.5.}

3. *Kaj počnete v tem času?*

V tem času se pogovarjamo, gremo na kavo ali sprehod, družimo se. ^{L.R.6.}

4. *Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?*

Težave sem imela v šoli z jezikom, glede na to da sem priseljenka. L.R.7. Ko sem se preselila nisem nič znala govoriti slovensko in ni bilo možno normalno poslušati pouk in se učiti. Zaradi tega sem se nekako počutila nemočno, kot da nič ne morem narediti.

5. *Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?*

Zelo lepo sem risala in to so opazili moji sošolci in profesori in smo na ta način začeli pogovor in komunikacijo. Potem se ta komunikacija nadeljevala glede drugih stvari in drugih tem. Tako da mislim da mi je to risanje pomagalo v tem da začnem komunikacijo z drugimi ljudi. L.R.8.

6. *Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

Nisem imela težave v družbi na način da bi mi kdo rekal kaj slabega ali negativnega. Ampak sem doživela čudne poglede če bi kaj napačno povedala v slovenščini. Pa tudi to da je oseba recimo zelo prijazna do mene do trenutka dokler ne izve da sem priseljenka. Ko to izve se ta prijaznost prekine. To je bilo recimo v trgovini, ali pa v kakšni instituciji (bolnišnica ali kaj podobnega). L.R.9.

7. *Kakšne težave si imela v soseki? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

Nisem imela težave v soseki. Kot že sama veš veliko nas je priseljencev, skoro vsi smo priseljenci, tako da nimamo težave med sabo. L.R.10.

8. *Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?*

Vsi so v glavnem bili prijazni do mene, in so mi pomagali v šoli če nisem ker razumela. Edino negativno je bilo to kar sem že omenila da te oseba čudno gleda ali da ni več prijazna če izve kdo si in od kod prijahaš. Nikoli nisem razumela zakaj ljudje to delajo.

9. *Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*

Niso bili nobeni predsodki. L.R.11.

10. *S kom se družiš v šoli?*

Družim se večinom s priseljenci ker nas je velio v razredu in se nekako držimo skupaj in si pomagamo če je potrebno. L.R.12.

11. *Kako so te sošolci sprejeli ko si prišla v razred?*

Sošolci so me zelo lepo sprejeli, bili so zelo prijazni do mene ter mi pomagali, če kaj nisem razumela.

12. *Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*

Zelo težko je bilo prvo leto ko sem prišla. Ampak sem imela dovolj sošolcev, ki so prihajali iz mojega kraja in so znali govoriti moj jezik. Oni so mi veliko pomagali in mi je na ta način bilo lažje.

13. *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

Z prijatelji in doma se pogovarjamo maternim jezikom- bosanščino. L.R.13.

14. S kom živiš v Sloveniji?

V Sloveniji živim z mamo, očetom in bratom. L.R.14.

15. Ali so starši zaposleni? Kje?

Oce dela na gradbeništvu, L.R.15. mami pa ne dela, je doma in kuha. L.R.16.

16. Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenc v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?

Ne mislim, saj vsi moramo biti enaki, kod priseljenc nimam nobene prednosti. L.R.17.

17. Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?

V Bosno grem za počitnice, torej vsako 1 mesec pa pol. L.R.18. Grem zaradi babice in dedka ter drugih sorodnikov. L.R.19.

18. Kaj si obdržala iz svoje kulture/družbe v kateri si živeła?

Obdržala sem svoje običaje. L.R.20.

19. Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?

V Sloveniji mi je zelo lepo, spoznala sem veliko novih prijateljev in se počutim zelo ugodno.

20. Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?

Za 5 let se vidim v Istanbulu kot advokat, L.R.21. policajka ali kot zdravnica. L.R.22.

INTERVJU 7: (OSEBA L.L.)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljenskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)

Stara sem 16 let. L.L.1. Prihajam iz Srbije. L.L.2. V Sloveniji živim že dve leti. L.L.3. Obiskujem 2.letnik srednje frizerske šole. L.L.4.

2. S kom se družiš v svojemu prostemu času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

Družim se z vsemi s Slovenci in tudi s priseljenci. Ne delam nobene razlike med njimi in jih ne delim na ta način. L.L.5.

3. Kaj počnete v tem času?

Če gre za naš prost čas potem pa gremo na kavo, na izlet ali se pogovarjamo. Če smo v šoli, pogovarjamo se glede šolskih nalog in obveznosti. L.L.6.

4. *Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?*

Imela sem težave zaradi jezika, težko sem se sporazumevala in pogovarjala z drugimi. Tudi sem težko pratila pouk in se učila. ^{L.L.7.} Če bi kaj hotela razložiti ali povedati vedno mi je manjkalo besed ali pa sem napačno govorila.

5. *Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?*

Dobre izkušnje so bile te da so mi profesori in sošolci veliko pomagali glede jezika, imeli so razumevanja do mene in niso imeli predsodke. ^{L.L.8.}

6. *Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

Nisem imela težave v družbi, saj se z vsemi dobro razumem. ^{L.L.9.}

7. *Kakšne težave si imela v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?*

Ne spomnim se da bi imela kakšne večje težave v soseski. Razen tega da so mene in mojo družino čudno gledali ko nas slišijo da se pogovarjamo v svojem jeziku. Kot da bi jih to motilo na nekateri način, jaz sem to tako razumela. ^{L.L.10.}

8. *Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?*

Kot sem že rekla v šoli sem imela zelo dobre izkušnje in nikoli nisem bila izključena zaradi tega ker sem priseljenka, nikoli se nisem počutila izključeno. V družbi tudi nisem doživela kakšne negativne izkušnje. Edino je bilo to da so nas sosedi čudno gledali če se pogovarjamo v svojem jeziku. Na začetku sem se trudila govoriti sovensko, kasneje sem nehala s tem ker mislim da v svojem prostem času in s svojo družino imam pravico da se pogovarjam v svojem jeziku. To mi se je tudi dogajalo v službi, ker opravljam študentko delo, da ljudje opazijo da sem priseljenka in me začnejo čudno gledati. Ni prijetna izkušnja, ampak se s časom navadiš.

9. *Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*

Sprejeli so me takšno kakšna sem, hkrati s tem tudi mojo vero in običaje. Niso bili predsodki kar se tega tiče. ^{L.L.11.}

10. *S kom se družiš v šoli?*

Z vsemi sošolci in sošolkami, ne delamo razlike glede na to od kod prihajamo. V razredu smo vsi enaki.

11. *Kako so te sošolci sprejeli ko si prišla v razred?*

Zelo lepo so me sprejeli in so mi pomagali. Na začetku so imeli veliko vprašanja glede tega od kod jaz tukaj, kako to da sem se odločila preseliti, kako se bom znajdla in podobno. To ni bilo nič slabega, bolj je bilo to da so radovedni in presenečeni, zavedali so se mojega teškega položaja in jih je zanimalo kako se v vsem tem bom znajdla.

12. *Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*

Mislím da je dobro to da smo se dosti razumeli tudi če je vsak govorio po svoje. Težave so bile bolj pri pouku in učenju, to je bilo malo težje.

13. V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?

Doma se pogovarjamo v svojem maternem jeziku, pa tudi s prijatelji, ki so priseljenci. ^{L.L.12.} S tistimi, ki so Slovenci pa slovensko. ^{L.L.13.}

14. S kom živiš v Sloveniji?

Živim s starši. ^{L.L.14.}

15. Ali so starši zaposleni? Kje?

Ja, zaposleni so. Oče dela kot gradbenik, mama kot čistilka. ^{L.L.15.}

16. Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenka v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?

Ne, mislim da nisem v nobeni prednosti.

17. Koliko pogosto greš v Srbijo in zakaj?

Ne grem zelo pogosto, ker starši veliko delajo. Na vsake 4 mesece grem ^{L.L.16.} zaradi družine in sorodnikov, ki jih imam dol. ^{L.L.17.}

18. Kaj si obdržala iz svoje kulture/družbe v kateri si živela?

Vse sem obdržala, svojo vero, običaje, navade. ^{L.L.18.}

19. Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzela iz tiste družbe v kateri živiš?

Zdaj mi je v redu v Sloveniji, zadovoljna sem. Mislim da je jezik edino kar sem prevzela. ^{L.L.19.}

20. Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?

Čez 5 let se vidim kot zelo znana frizerka, ^{L.L.20.} ki ima svoj frizerski salon nekje v Ljubljani. ^{L.L.21.}

INTERVJU 8: (OSEBA A.V.)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si star, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?

Živjo še enkrat. **Prihajam s Kosova.** ^{A.V.1.} **V Ljubljano sem prišel 3 leta nazaj.** ^{A.V.2.} **Čez par dni bom dopolnil 18 let.** ^{A.V.3.} **Hodim na srednjo zdravstveno šolo v Ljubljani.** ^{A.V.4.}

2. S kom se družiš v svojemu prostemu času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

Imamo veliko prijateljev tukaj. Za svojo družbo bi lahko rekel da je pol pol. Prijatelji mi niso

samo albanci ali pa samo slovinci, se najde še kakšen makedonc, srb, bosanc. ^{A.V.5.}

3. *Kaj počnete v tem času?*

Vsi skupaj rada gremo na kavo, največkrat v meka, ker nas večina tam opravlja študentko delo. V glavnem se družimo skupaj, pogovarjamo, gremo na kave in podobno. ^{A.V.6.}

4. *Kakšne težave si imel v šoli glede na to da si priseljenc?*

Kar se tiče šole, največ težav sem imel z jezikom, kajti mogel sem se učiti v tujem jeziku kar mi je bilo precej težko. ^{A.V.7.} Ampak s časom ko sem se jezika naučil mi je bilo vse lažje in lažje. To da imaš na koncu vse pozitivne ocene je za me bil velik uspeh, ker sem se učil v tujem jeziku. Pa tudi se na vse nove stvari navadiš s časom in ti bo lažje.

5. *Kakšne dobre izkušnje si imel v šoli?*

Pa to recimo da so sošolci in profesorji razumeli v kakšnem sem položaju in da ne znam jezika. Profesorji so na začetku imeli veliko razumevanja zame. Hvaležen sem jim zaradi tega in sem od njih prejel veliko koristnih nasvetov, katere še uporabljam. Sošolci so mi veliko pomagali glede naloga in snovi, vsaj večina je. ^{A.V.8.}

6. *Kakšne težave si imel v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imel?*

Včasih te čudno gledajo če nekaj zgrešiš, narobe rečeš. Včasih se tudi smejo. To se še vedno dogaja, tudi zdaj po treh letih življenja tukaj. ^{A.V.9.} Temu ne dajem veliko pozornosti. Več sem se fokusiral nase, na svoj razvoj, svojo izobrazbo.

7. *Kakšne težave si imel v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imel?*

Ni bilo nobenih slabih ali dobrih izkušnji v soseski. Vse je normalno, pozdravimo se s sosedi, pogovorimo in to je to. ^{A.V.10.}

8. *Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?*

Bilo je veliko več pozitivnih stvari. V vsem tem sem najdel izjemne ljudi, katere imam za svoje prijatelje. Veliko so mi pomagali, me usmerjali, popravljali.

9. *Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*

Nisem nikoli doživel da bi mi nekdo direktno povedal kaj slabega. Ampak sem včasih skozi pogovor opazil da ljudje imajo do nas predsodke. To je bilo ali zaradi vere ali zaradi tega ker mislijo da se mi s Kosova slabo obnašamo do žensk, da jim ne dovolimo delati, izobraževati se ali ne vem kaj, kar seveda ni res. ^{A.V.11.}

10. *S kom se družiš v šoli?*

Kot sem že omenil z vsem, s slovenski, pa tudi z vsem prileljenci. ^{A.V.12.}

11. *V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*

Ko pridem domov iz šole s svojci se pogovarjam v maternem jeziku, ker je vse lažje povedati

v svojem maternem jeziku. ^{A.V.13.}

12. *S kom živiš v Sloveniji?*

V Sloveniji živim s svojo družino, očetom, mamo in starejšim bratom. ^{A.V.14.}

13. *Ali so starši zaposleni? Kje?*

Ja, starši so mi zaposleni. Delata v proizvodnji. ^{A.V.15.} Brat in jaz tudi delava prek študenta ker želiva imeti svoj denar in biti kolikor toliko samostojna.

14. *Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenc v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*

Zaradi svojeg prihoda nisem v neki prednosti pred svojimi sošolci, razen tega da govorim dva jezika, materni pa slovenski. Oziroma še bosansko sem se naučil ko sem začel delati z vami preko študenta. To bi tudi lahko bila prednost. ^{A.V.16.}

15. *Koliko pogosto greš na Kosovo in zakaj?*

V glavam za počitnice gremo ali pa za kakšne praznike. ^{A.V.17.} Gremo ker imamo stare starše na Kosovu, pa tudi druge sorodnike. ^{A.V.18.}

16. *Kaj si obdržal iz svoje kulture/družbe v kateri si živel?*

Pa svojo radicijo in kulturo. Kar se tiče moje kulture in tradicije bom je vedno prakticiral, ker če to pozabim, pozabil bom en del sebe. ^{A.V.19.}

17. *Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?*

Trenutno mi je v redu, zadovoljen sem in sem se zelo navadil. Pa jezik sem prevzel in mogoče še kakšno navado, ampak zdaj se točno ne morem spomniti kaj. ^{A.V.20.}

18. *Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*

Težko je reči kje bom čez 5 let, saj nimam dolgotrajnih planov. Kar sigurno vem je, da bom, vsaj upam na dobri fakulteti ^{A.V.21.} v Ljubljani. ^{A.V.22.}

INTERVJU 9: (OSEBA S.R.)

Živjo, tema moje diplomske naloge je Težave priseljenskih otrok v Sloveniji. Prosim te da mi poveš vse svoje izkušnje, ki se jih spomniš in tudi vse zanimivosti, ki so ti se zgodile. Intervju bo anonimen in vse informacije bodo uporabljene samo v svrhu diplomske naloge.

1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si stara, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?

Živjo. Sem dijakinja tretjega letnika srednje zdravstvene šole Ljubljani. ^{S.R.1} Stara sem 18 let. ^{S.R.2} Prihajam iz Makedonije, ^{S.R.3} v Ljubljani sem že skoro 4 leta. ^{S.R.4}

2. S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali s priseljenci?

V prostem času se večinom družim z priseljenci iz Makedonije, Bosne, Srbije. Veliko sem jih spoznala med opravljanjem študentskega dela. ^{S.R.5}

3. Kaj počnete v tem času?

Gremo na pijačo, na kosilo, sprehod, različne stvari počnemo. Pogosto se dobimo tako da vsakič kaj drugega počnemo. ^{S.R.6}

4. Kakšne težave si imela v šoli glede na to da si priseljenka?

Na začetku sem imela kar precej težave z jezikom. ^{S.R.7} Hodila sem na redno učenje slovenskega jezika oziroma na tečaj po rednem pouku. Po prvem letniku sem se že navadila. V drugem letniku sem bila zadovoljna, ker sem del tako zanimive organizacije kot je zdravstvena šola.

5. Kakšne dobre izkušnje si imela v šoli?

V tej težki situaciji sem imela zelo prijazno sošolko, ki je bila moja luč v temi. Ona je bila moja moralna podpora. Na začetku sem se hotela vrniti nazaj domov, ampak ona in moji starši so mi bili velika podpora, tako da nisem šla nazaj. ^{S.R.8}

6. Kakšne težave si imela v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?

Ni bilo neki veliki negativni izkušnji ali kakšne diskriminacije. Bilo je pa to da so me ljudi čudno gledali ali da so se smejali če bi kaj narobe povedala. Pa tudi med opravljanjem študentskega dela sem imela občutek da se delajo razlike med državljani in priseljenci, čeprav nas je priseljencev bilo več. ^{S.R.9}

Več je bilo pozitivnih izkušnji, da te ljudje sprejemajo, ti pomagajo, razumejo v kakšnem si položaju in ti nudijo pomoč. ^{S.R.10}

7. Kakšne težave si imela v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imela?

Ni bilo nič posebnega v soseski. Imamo par sosedov priseljencev, oni pridejo na obisk, pa tudi mi gremo do njih. Z ostalimi smo pa tudi v redu. ^{S.R.11}

8. Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?

Če nasplošno govorim, sem doživela zelo veliko pozitivnih in negativnih izkušenj. Kot eno negativno izkušnjo bi navedla to ko sem prvič prišla na srednjo zdravstveno šolo v Ljubljani, čeprav so vedeli, da sem iz tuje dežele, precej so delali razlike med dijaki. Drugi so se pritoževali in so delali dileme glede ustnega ocenjevanja. Tujci imajo status tujca prve dve leti rednega izobraževanja, kar je za tujce dodaten plus. Preostali del razreda so državljani, ki se pa niso strinjali z to odločbo.

Ena izmed pozitivnih izkušenj je praksa oziroma praktično izobraževanje na klinikha. To mi je zdaj najljubši del na tej šoli. Že tri prakse sem imela na kliniki in lahko povem, da sploh ni pomembno ali si državljan ali pa tujec, na tej ravni je pomembno, da si empatičen človek. ^{S.R.12.}

9. Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?

Mislím da ni bilo predsodkov, vsaj jaz jih nisem opazila. ^{S.R.13.} Pa tudi se z drugimi ljudmi ne pogovarjam veliko na temo vere ali tradicije.

10. S kom se družiš v šoli?

V šoli se družim z slovinci, sicer pa sem edina priseljenka. ^{S.R.14.}

11. Kako so te sošolci sprejeli ko si prišla v razred?

Kot sem že prej omenila ni jim bilo všeč to da kot priseljenka imam nek »bonus« oziroma to olajšavo ker sem imela status tujca. Tako da mislim da večini nisem všeč. ^{S.R.15.} Ampak sem imela eno sošolko, ki mi je veliko pomagala in je vedno bila tu zame. To mi je res veliko pomenilo in mi še vedno pomeni. ^{S.R.16.}

12. Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?

Pravzaprav je veliko težav izviralo in tega nepoznavanja jezika, težave v komunikaciji, pri poslušanju pouka, pri učenju, kakšna slaba ocena... Vse to je nekako bilo povezano z jezikom.

13. V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?

Doma s starši in bratom in tudi z prijatelji iz Makedonije govorim vedno v maternem jeziku. Imam par prijateljev iz Bosne, z njimi pa govorim v bosanščini. ^{S.R.17.} s sošolci pa v slovenščini. ^{S.R.18.}

14. S kom živiš v Sloveniji?

Živim s starši in bratom. ^{S.R.19.}

15. Ali so starši zaposleni? Kje?

Ja, starši so zaposleni. Mami dela v proizvodnji, oče pa je voznik. ^{S.R.20.} Brat in jaz skupaj opravljamo študenstko delo.

16. Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenka v primerjavi z svojimi sošolci, ki so

Slovenci?

Na začetku sigurno nisem bila v nobeni prednosti. ^{S.R.21} Zdaj mogoče sem zato ker govorim dva jezika in poznam način življenja v dve popolnoma različne družbe. ^{S.R.22}

17. Koliko pogosto greš v Makedonijo in zakaj?

Žal ne grem pogosto in zaradi tega mi je zelo težko še vedno. Gremo poleti ko so dopusti in počitnice, za novo leto, pa mogoče še enkrat če je kakšen praznik ali počitnice. To je nekje trikrat na leto. ^{S.R.23} V Makedoniji imam veliko sorodnikov, prijateljev, hišo svojo imamo in mi je super ko grem dol. ^{S.R.24}

18. Kaj si obdržala iz svoje kulture/družbe v kateri si živeš?

Vse sem obdržala. Lahko izpostavim recimo vero pa verske obrede. ^{S.R.25}

19. Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?

Zdaj mi je odlično, navadila sem se in je vse okej. Ne vem, kaj sem prevzela, mogoče kakšne navade, ki jih moji sošolci delajo pa sem tudi jaz začela, ne vem. ^{S.R.26}

20. Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?

Po maturi se bom vpisala na fakulteto. Čez 5 let se vidim kot uspešno diplomirana medicinska sestra, ali mogoče kasneje kot psihijater. ^{S.R.27} Upam da bom ostala v Ljubljani. ^{S.R.28}

PRILOGA 2: VPRAŠANJA

- 1. Ali mi lahko za začetek poveš nekaj o sebi (koliko si star, koliko si časa v Sloveniji, na katero šolo hodiš...)?*
- 2. S kom se družiš v svojem prostem času? Ali je to več z Slovenci ali z priseljenci?*
- 3. Kaj počnete v tem času?*
- 4. Kakšne težave si imel v šoli glede na to da si priseljenec?*
- 5. Kakšne dobre izkušnje si imel v šoli?*
- 6. Kakšne težave si imel v družbi? Kakšne pozitivne izkušnje si imel?*
- 7. Kakšne težave si imel v soseski? Kakšne pozitivne izkušnje si imel?*
- 8. Kakšen je odnos ljudi nasplošno bil do tebe (šola, druge institucije, učitelji, sošolci, sosedi)?*
- 9. Kakšni odnos drugi ljudi je bil do tvoje vere, tradicije, običajov? Ali so bili prisotni kakšni predsodki?*
- 10. S kom se družiš v šoli?*
- 11. Kako so te sošolci sprejeli ko si prišel v razred?*
- 12. Kakšne težave so bile v komunikaciji zaradi jezika?*
- 13. V kateremu jeziku se pogovarjaš doma ali z prijatelji?*
- 14. S kom živiš v Sloveniji?*
- 15. Ali so starši zaposleni? Kje?*
- 16. Ali misliš da si v določeni prednosti kot priseljenec v primerjavi z svojimi sošolci, ki so Slovenci?*
- 17. Koliko pogosto greš v Bosno in zakaj?*
- 18. Kaj si obdržal iz svoje kulture/družbe v kateri si živel?*
- 19. Kako ti je zdaj v Sloveniji? Ali si kaj prevzel iz tiste družbe v kateri živiš?*
- 20. Kaj si načrtuješ za prihodnost? Recimo kje se vidiš čez 5 let?*